

Politický vězeň Václav František Novotný

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obory:

Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Historie se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Jana Šemberová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.

Katedra historie

Zadání bakalářské práce

Politický vězeň Václav František Novotný

Jméno a příjmení: **Jana Šemberová**
Osobní číslo: P18000671
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání
Zadávací katedra: Katedra historie
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy pramenů (především dokumentů z Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek a soukromého archivu rodiny Novotných) a jejich komparace s poznatky z odborné literatury zrekonstruovat osud Václava Františka Novotného, který byl odsouzen v jednom z politických procesů 50. let 20. století. V práci se zaměřím především na analýzu přípravy procesu, obžalobu, hlavní přelíčení, rozsudek, revizi případu a následný osud Františka Novotného. Historiografií nebyla doposud této kauze věnována větší pozornost.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

1. Prameny

1.1 Archivy:

Národní archiv, Praha

Archiv bezpečnostních složek, Praha

Soukromý archiv rodiny Novotných

1.2 Orální historie:

Rozhovory s pamětníky

2. Literatura:

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7.

KAPLAN, Karel. Nebezpečná bezpečnost: [státní bezpečnost 1948-1956]. Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4.

KAPLAN, Karel. Zpráva o zavraždění generálního tajemníka. Praha: Mladá fronta, 1992, 303 s. ISBN 80-204-0269-1.

PINEROVÁ, Klára. Do konce života: političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s.. ISBN 978-80-7422-590-1.

TOMEK, Prokop. Život a doba ministra Rudolfa Baráka. Praha: Vyšehrad, 2009, 169 s. ISBN 978-80-7021-982-9.

ULČ, Ota. Komunistická justice a třídní boj. Brno: Stilus, 2016, 251 s. ISBN 978-80-87122-99-0.

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.
Katedra historie

Datum zadání práce:

16. prosince 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

16. prosince 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 16. prosince 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

31. července 2020

Jana Šemberová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Kateřině Portmann, PhDr., za její čas a vzácné rady, které mi poskytla i za ztížených podmínek doby virové pandemie. Bez jejího odborného dohledu by tato práce nikdy nevznikla. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým přátelům a rodině, která mě po celou dobu mých studií podporovala. V závěru děkuji svému příteli Ondřeji Buckovi za dohled nad mými základními životními funkcemi a potřebami během psaní této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou politických procesů v Československu z 50. let 20. století. Konkrétně detailněji analyzuje proces s Václavem Františkem Novotným, který byl v roce 1951 odsouzen Státním soudem v Praze. Práce se v první části věnuje obecné problematice politických procesů z 50. let 20. století. Druhá část se zabývá procesem Václava Novotného a zahrnuje i poznatky o životě před zatčením a po propuštění této souzené osoby. Tato práce se snaží poukázat na tehdejší způsoby jednání komunistické strany a příkoří, která jimi byla politickým vězňům způsobována. Této konkrétní kauze dosavadní historiografie nevěnovala pozornost a práce vychází především z poznatků z archivních materiálů. (ABS, NA, Soukromý archiv rodiny Novotných.)

Klíčová slova

Politické procesy, perzekuce, Státní soud, politický vězeň, Václav Novotný

Annotation

This bachelor thesis deals with the problematic of political prisoners in Czechoslovakia in nineteen-fifties. More specifically, it analyses the trial of Václav František Novotný, who was convicted in 1951 by the State court in Prague. The first part of the thesis addresses the problem of political processes in Czechoslovakia during nineteen-fifties in general. The second part deals with the trial of Václav Novotný including the findings about his personal life before his arrest and after his release. The thesis aims to highlight the manners of communism and the injustices that political prisoners suffered because of it. This particular case has not yet been addressed from historiographical perspective and the thesis is primarily based on the study of archival materials (Security Services Archive, National Archive, the Novotný's private family archive).

Key words

Political processes, persecution, State court, political prisoner, Václav Novotný

1 Obsah

1 Obsah.....	9
2 Seznam zkratk	11
3 Úvod.....	12
4 Kritika pramenů a literatury	14
4.1 Kritika pramenů.....	14
4.2 Kritika literatury	15
5 Politické procesy 50. let	18
5.1 Mechanismus politických procesů.....	22
5.2 Státní soud a státní prokuratura	24
6 Politický vězeň Václav Novotný.....	26
6.1 Život před zatčením	26
6.1.1 Proces Zdeněk Kalva a spol.	27
6.2 Zatčení a vazba	29
6.3 Vyšetřování.....	32
6.4 Trestní oznámení a obžaloba	35
6.5 Rozsudek	38
6.6 Výkon trestu	38
6.7 Revize	41
6.8 Rehabilitace 1968	43
6.9 Život po propuštění.....	46
6.10 Rehabilitace 1990	49
7 Závěr.....	50
8 Seznam použité literatury	52
8.1 Prameny	52
8.1.1 Nevydané prameny.....	52

8.1.2 Orální historie	52
8.2 Literatura	52
8.3 Internetové zdroje	54
9 Seznam příloh.....	56
9.1 Přílohy	56

2 Seznam zkratek

ABS – Archiv bezpečnostních složek

ČSSR – Československá socialistická republika

ČZAL – Československé závody automobilové a letecké

Dr. – Doktor

JUDr. – Doktor práv

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KČS – Korun československých

KSČ – Komunistická strana Československa

NA – Národní archiv

Sb. – Sbíрка zákonů

StB – Státní bezpečnost

SSSR – Svaz spojených sovětských republik

TNP – Tábor nucených prací

Tzv. – takzvaný

3 Úvod

V únoru roku 1948 došlo v Československu k státnímu převratu, kdy se moci ujala Komunistická strana Československa. Jedním z hlavních nástrojů k upevnování nově nastoleného režimu se staly politické procesy, které byly nejrozsáhleji využívány na počátku 50. let 20. století. Represemi byly v této době postiženy všechny vrstvy obyvatelstva. Perzekuce se dotkli jak skutečných, tak i domnělých nepřátel státu.

Do povědomí veřejné společnosti se téma politických procesů dostalo v největší míře až po roce 1989, kdy došlo k otevření archivů. Mohlo tak vzniknout velké množství odborných prací, které se zabývají problematikou represí páchaných za dob komunistické vlády na reálných a potencionálních odpůrcích totalitního režimu. Jedním z domnělých nepřátel režimu se stal i Václav František Novotný, jehož osudem se zabývá předložená bakalářská práce.

Novotný byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu s osobami pracujícími ve vedení průmyslového podniku Walter. V textu se tato firma objevuje pod jiným názvem, jelikož byla po únorovém převratu znárodněna a přejmenována na Motorlet. Ředitelský post Novotného se tak stal styčným bodem pro tvorbu politického procesu, ve kterém byl i s dalšími členy vedení průmyslových podniků odsouzen. Na tyto pracovníky byla svalena vina za hospodářské neúspěchy, které však nezapříčinily. Poúnorové Československo se potýkalo s četnými hospodářskými problémy, které byly způsobeny novým systémem.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část se zabývá kritikou literatury a pramenů, dále obecnými poznatky o převzetí vlády komunistickou stranou a politickými procesy 50. let 20. století. V této části se pojednává i o fungování tehdejších justičních orgánů. Pozornost byla věnována především instituci Státního soudu v Praze, který sehrál v případě hlavní roli.

Druhá a zároveň stěžejní část této práce chronologicky analyzuje proces s Václavem Novotným. Jeho případ byl součástí kauzy s názvem Zdeněk Kalva a spol., ve které bylo souzeno dalších osm osob. Z tohoto důvodu je v práci nejprve stručně popsán průběh celé této kauzy.

Jelikož tomuto případu zatím nevěnovala historiografie žádnou podrobnější pozornost, výzkum se opíral především o prameny archivního rázu. Jednalo se o Národní archiv v Praze, Archiv bezpečnostních složek a soukromý archiv rodiny Novotných. Do bakalářské práce, především díky metodě orální historie, mohly být zahrnuty informace, jenž v písemných pramenech, které jsou především oficiálního rázu, nenalezneme.

Podářilo se mi dohledat říbuzné Václava Novotného, jeho vnučku a snachu, které svolily k rozhovoru a umožnily mi tak nahlédnout do soukromého života odsouzeného. Jelikož se jedná o mé říbuzné, řístup k rodinnému archivu a k samotným pamětnicím nebyl složitý. Bylo tak možné zařadit do textu i kapitoly o životě před zatčením a po propuštění odsouzeného. Informace z archivů a rozhovorů s pamětníky jsem komparovala s poznatky z odborné literatury.

Cílem této práce bylo zrekonstruovat osud Václava Novotného a analyzovat politický proces, ve kterém byl odsouzen. Tento text podává informace především o vyšetřování a soudním líčení odehrávajícího se u Státního soudu v Praze. Proces byl o sedm let později obnoven a proběhlo další soudní líčení, tentokrát před Krajským soudem v Praze. Dále se práce také zabývá osobním životem Novotného a dopady, které proces měl i na jeho nejbližší rodinu, manželku a dva syny.

Václav Novotný se pro mě stal zajímavou a v určitém smyslu i inspirativní osobností. Byl to můj pradědeček, které ho jsem nepotkala osobně, ale díky této práci jsem dostala příležitost alespoň částečně poznat jeho život.

4 Kritika pramenů a literatury

4.1 Kritika pramenů

Stěžejními zdroji pro vznik této bakalářské práce byly archivní materiály z Národního archivu¹, Archivu bezpečnostních složek² a soukromého archivu rodiny Novotných³. Dále byly využity údaje získané při rozhovorech s příbuznými odsouzeného. Tyto informace se v písemných pramenech nenacházely.

Vyšetřovací spisy o procesu před Státním soudem v Praze byly uloženy především v Archivu bezpečnostních složek. Jelikož se jednalo o proces s více osobami, materiály nesly název první obžalované osoby, Zdeněk Kalva a spol., a obsahovaly informace i o ostatních odsouzených. Konkrétně archiválie zpřístupňují informace o zatčení, výpovědích, žalobě, soudním přelíčení u Státního soudu v Praze a rozsudku vyneseném nad všemi osobami. V těchto archivních materiálech se nalézají i posudky na práci a fungování firmy Motorlet, ve které část obžalovaných pracovala, seznamy zkonfiskovaného majetku a části posudků z trestaneckých zařízení.⁴

K případu Václava Novotného jsem však seznam zkonfiskovaného majetku nedohledala. Spisy obsahují pouze torzovité poznatky o době výkonu trestu a je pravděpodobné, že se tyto dokumenty nedochovaly. Dohledána byla pouze zpráva s posudkem o jeho chování v nápravném zařízení Jáchymov.⁵ Ačkoli byli političtí vězni obvykle sledováni i po propuštění, materiály týkající se této doby se v archivu nenalézají.

V Národním archivu se nalézají spisy všech vězňů. Zde jsem se konkrétně zabývala již jen případem a spisem Václava Novotného. Také jsem v tomto archivu našla část spisů totožných s těmi z Archivu bezpečnostních složek a další část spisů, která se týkala žádosti revize a revize procesu s Václavem Novotným z roku 1957. V těchto materiálech se nachází archiválie o dopisech s žádostmi o revizi případů, novou výpověď a rozsudek Krajského soudu v Praze z roku 1957.⁶

Soukromý archiv rodiny Novotných mi poskytl materiály, které se svým obsahem shodovaly s archiváliemi z Národního archivu. Jednalo se o výpověď a rozsudek Krajského soudu v Praze z roku 1957. Dále pak obsahoval dokumenty z osobního života Václava

¹ Národní archiv v Praze, 1957, 7 Spt I 1/51.

² ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, V_2653_MV_skupinovy_spis.

³ Soukromý archiv rodiny Novotných.

⁴ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, V_2653_MV_skupinovy_spis.

⁵ Národní archiv v Praze, Krajský soud v Praze, žádost o podání zprávy, 6. ledna 1955, TS 1/1 3/51.

⁶ Národní archiv v Praze, 1957, 7 Spt I 1/51.

Novotného jako například křestní list, oddací listinu, dokument o zvýšení platu ve firmě Motorlet z roku 1949 či soukromé zápisky rázu rozepsaného deníku.⁷

Na prameny tohoto typu je třeba nahlížet kritickým způsobem. Výrobci, vyšetřovatelé, těchto dnes již archivních materiálů chtěli dosáhnout pouze přiznání, a to jakýmkoli způsobem. Zápisy pak mohou být těmito záměry ve velké míře ovlivněny, a proto je nutné přistupovat k pramenům s určitým odstupem a předpokladem, že nemusí vždy obsahovat pravdivé informace. Je také nutné brát ohled na dobovou terminologii, kterou jsou prameny zahlceny. Do této oblasti bádání mi poskytla náhled studie Prokopa Tomka, *StB jako historický pramen*⁸, která se zabývá problematikou využívání archivních materiálů složek Státní bezpečnosti před rokem 1990 při odborné historické práci.

Fyzický stav archiválií byl z většiny v dobrém stavu, ale některé poznatky či podpisy úředníků byly rozpité, a tak již nečitelné.

K dosažení větší objektivnosti textu při posuzování kauzy dopomáhá konfrontace archiválií s informacemi přímo od pamětníků. V případě kauzy Václava Novotného nebylo možné promluvit přímo s odsouzeným, jelikož byl již po smrti, ale podařilo se dopátrat snachu⁹ a vnučku¹⁰ této osoby. Úvod do metody korektního vedení rozhovorů s pamětníci mi poskytla publikace Miroslava Vaňka, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*.¹¹

Jelikož se jedná o mé příbuzné, přístup k nim byl snadný. Rozhovory mi pak zásadně pomohly především při hledání informací o životě odsouzeného před zatčením a po jeho propuštění. Jejich vzpomínky mi domohly částečně se zorientovat v oblasti jeho vztahu s manželkou a dvěma syny. I přes citlivost tématu mi obě dotazované osoby odpovídaly ochotně a otevřeně. Avšak fakt, že Václav Novotný byl můj příbuzný, měl i svou negativní stránku. Nebylo totiž vždy snadné udržovat kritický a objektivní přístup.

4.2 Kritika literatury

Již před rokem 1989 vznikaly odborné monografie na téma politických procesů. Tyto texty byly vytvořeny v exilu či v období polevování totality přímo v Československu. Po pádu komunismu se otevřely archivy a začalo vycházet velké množství prací o perzekucích. Toto téma zaujalo nejen odborníky v oblasti historie, ale i studenty v oboru, a tak vzniklo a

⁷ Soukromý archiv rodiny Novotných.

⁸ TOMEK, Prokop: StB jako historický pramen, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005.

⁹ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa.

¹⁰ Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 29. 5. 2020, Krnsko.

¹¹ VANĚK, Miroslav. Orální historie ve výzkumu soudobých dějin. Praha. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 175 s. Hlasy minulosti, sv. 1. ISBN 80-7285-045-8.

v současnosti stále vzniká i mnoho kvalifikačních prací, které se zabývají problematikou daného období a tématu politických procesů. Pro menší rozsah jsou studentské práce spíše regionálního rázu.

Úvod této práce, jenž pojednává o fungování komunistické strany, režimu a přípravách procesů 50. let, je založen především na informacích načerpaných z publikací Karla Kaplana. Z prací tohoto historika mi posloužila v první řadě kniha *Komunistický režim a politické procesy v Československu*¹², kterou napsal spolu s Pavlem Palečkem. Z jeho bibliografie jsem dále použila například knihu *Nebezpečná bezpečnost*¹³, kde se Kaplan zabýval taktikou StB a taktéž Státním soudem a jeho fungováním. Dalším důležitým odborným textem pojednávajícím o největších a nejvýznamnějších procesech byla další kniha Karla Kaplana, *Největší politický proces Milada Horáková a spol.*¹⁴

Do justičního sektoru mi pak umožnila nahlédnout kniha již od jiného autora, a to Oty Ulče, *Komunistická justice a třídní boj*.¹⁵ Konkrétnější informace jsem pak získala z třídní práce Jaroslava Vorla, Aleny Šimánkové a spol., *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*¹⁶. Další podrobnější náhled na členy justice a prokuratury jsem našla v knize Adama Zítka a Jaroslava Pažouta *Lexikon nejvyšších představitelů československé justice a prokuratury v letech 1948-1989*.¹⁷

V rámci posuzování kauzy Václava Novotného jsem se zabývala i jeho životem před zatčením a po propuštění. Tématikou traumatu a návratu k běžnému životu po propuštění politických vězňů se zabývá kniha Kláry Pinerové, *Do konce života. Politici vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*.¹⁸ Tato publikace také zahrnuje bližší informace o struktuře fungování trestních zařízení v době 50. let minulého století.

Na univerzitách vzniká mnoho prací s podobnou tematikou, o jakou se zajímá tato práce. Tudíž jsem čerpala i kvalifikačních prací jiných studentů, a to jak z Technické univerzity v Liberci, tak i z jiných univerzit. Konkrétně se jednalo o práci Karolíny Kosové¹⁹, Václava

¹² KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7.

¹³ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, 289 s.

¹⁴ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Nakladatelství Epoque, 2019, ISBN 978_80_755_673_6 [e Pub.],

¹⁵ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno: Stilus, 2016, ISBN 978-80-87122-99-0

¹⁶ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech*, díl I., Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0.

¹⁷ ZÍTEK, Adam a Jaroslav PAŽOUT. *Lexikon nejvyšších představitelů československé justice a prokuratury v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2019, 346 s. ISBN 978-80-88292-36-4.

¹⁸ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: politici vězni padesátých let: trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, ISBN 978-80-7422-590-1.

¹⁹ KOSOVA, Karolína. *Politické procesy v 50. letech Kauza Bernhard, Brožová, Hertzog, Liman*. Bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 2018.

Cihly²⁰ a Šárky Kodešové.²¹ Dále mi byla nápomocna práce Hany Fukové²², a to především při orientaci v rehabilitačních zákonech z let 1968 a 1990.

Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.

²⁰ CIHLA, Václav. Politické procesy v 50. letech. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2013.

²¹ KODEŠOVÁ, Šárka. Bulharsko a roztržka Stalin-Tito. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Pardubice, 2016.

²² FUKOVÁ, Hana. Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012.

5 Politické procesy 50. let

Již po roce 1945 se v Československu začaly pozvolna tvořit podmínky k odstartování „třídního boje“²³, zavedení ústředního plánovitého hospodářství či prostor pro policejní složky podílející se na nezákonném jednání. V témže roce se stala Komunistická strana Československa²⁴ součástí politického orgánu Národní fronta Čechů a Slováků²⁵, kde již od počátku měla vůdčí roli. Byla to koalice protichůdných politických proudů a komunisté do ní vstoupili za účelem nastolit monopol své moci. Ve volbách roku 1946 zvítězila s 36,05 % voličů z celého Československa a získala tak další podstatné posty, ministerstvo vnitra či ministerstvo informací, do své moci.²⁶

Československo bylo v roce 1948 jediným státem s demokratickou zkušeností, ve kterém byl nenásilně zaveden komunistický režim.²⁷ Spolu s nástupem komunistické strany v roce 1948 přišla na řadu vlna represí namířená proti obyvatelstvu. Politické procesy k nim neodmyslitelně patřily a byly považovány za běžný politický prostředek totalitních režimů levicového smýšlení. V období mezi lety 1948 až 1954 došlo k největšímu počtu politických procesů v historii Československa. Tuto dobu lze také nazývat tzv. zakladatelským obdobím²⁸, ve kterém došlo téměř ke dvěma stům tisícům takovýchto procesů. Masová nezákonnost je charakteristickým rysem přechodu od demokracie k diktatuře.²⁹

Dodnes není možné přesně určit počet obětí politických procesů ve státech tehdejšího sovětského bloku, ale lze tvrdit, že v jejich počtu stálo Československo na předních příčkách. Perzekuce však neprobíhaly pouze u soudu. Někteří, ať už skuteční či pouze údajní nepřátelé státu, byli posíláni do táborů nucených prací³⁰, v dalších případech byli diskriminováni při výběru na vysoké školy, nuceni k vystěhování ze svých původních domovů či byli propouštěni ze zaměstnání.³¹

²³ Třídní boj je termín pro ekonomické třídy, dělníci a buržoazie. Třídy a různé skupiny měly zaniknout.

²⁴ Vnikla v roce 1921 a od té doby její popularita rostla.

²⁵ Koalice, kde byly sdruženy povolené politické strany a společenská sdružení.

In: totalita.cz [online] [vid. 7. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/kvp.php/>

²⁶ KAPLAN, Karel a Jiří MARCO. *Nekrvavá revoluce*. V ČSFR 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993, ISBN 80-204-0145-8, s. 25-28.

²⁷ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno: Stilus, 2016, 251 s. ISBN 978-80-87122-99-0, s. 6.

²⁸ Tzv. zakladatelské období je termín, jenž používá Karel Kaplan pro období od r. 1948-1954. V těchto letech byl proveden největší počet politických procesů v republice.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 42

²⁹ TAMTÉŽ s. 42.

³⁰ Více v kap. Mechanismus politických procesů.

³¹ BÍLEK, Jiří a Karel KAPLAN-*Pomocné technické prapory 1950-1954: vznik, vývoj, organizace a činnost*. Karel Kaplan-*Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*. ISBN 80-85270-06-4, s. 7.

Represe, ať soudní či mimosoudní, postihovaly všechny sociální vrstvy, věkové kategorie a všechny národnosti, včetně menšin. Vlnou perzekucí byli zasaženi dělníci, rolníci, členové buržoazie, československá inteligence, věřící i nevěřící, účastníci odboje či emigranti, kterým se nepodařilo překročit hranice. Tímto způsobem byla vyvolána vlna obav v celé tehdejší společnosti, a aby se strach nevymanil z veřejného vědomí občanů, bylo mnoho procesů prováděno veřejně.³²

Ještě před tzv. únorovým převratem se Komunistická strana pokoušela zahájit první procesy. Ty však byly dokončeny dle představ strany až po únoru 1948. Do první skupiny zatýkaných patřili členové Demokratické strany. Z této doby je známý například proces s Jánem Ursínym³³ či s Vladimírem Krajinou³⁴. Krajinu se komunisté snažili usvědčit ze zrady ještě z let druhé světové války a z kolaborace s nacisty. Odsouzen byl v rámci tzv. druhé retribuice.³⁵ To už však nebyl v Československu přítomen, odsouzen byl v exilu a rozsudek se ho jako emigranta fyzicky nedotkl.

Další předúnorovou událostí se stal například i nevydařený atentát roku 1947 mířený na tři členy vlády.³⁶ Konkrétně byl namířen proti Petru Zenklovi³⁷, Prokopu Drtinovi³⁸ a Janu Masarykovi,³⁹

³² KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 34, 42-43

³³ Ján Ursíny, bývalý místopředseda vlády. Obviněn za vyzrazení informací z jednání Československého státu Obuchovi, což byl jeho tiskový tajemník, jenž byl za války údajně ve spojení s luďáckým exilem.

PERNES, Jiří. *Politické procesy 50. let v Československu*, In: Moderní dějiny [online] [vid. 1. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku/>

³⁴ Vladimír Krajina byl generálním tajemníkem Československé strany národně socialistické, představitel domácího nekomunistického odboje z dob druhé světové války (pedagog). Cílem Komunistické strany bylo odstranit a zdiskreditovat Krajinu ve veřejném sektoru. Po únoru 1948 byl propuštěn z Karlovy university a druhý den zatčen, ale po intervenci presidenta rychle propuštěn. Ještě v tomtéž roce odešel do exilu. V září roku 1949 byl, Mimořádným lidovým soudem, v nepřítomnosti odsouzen k pětadvaceti letům odnětí svobody. Tím byl také označen za kolaboranta. Zemřel 1. června roku 1993 ve Vancouveru.

PORTMANN, Kateřina. Druhá vlna retribuice po únoru 1948 – případ Vladimíra Krajiny. In: BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. *Třídní (ne)spravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 81-82.

³⁵TAMTÉŽ. s. 81-82.

³⁶ Těmto třem představitelům vlády někdo poslal balíčky s výbušninami, které byly našťastí odhaleny a adresátům se nic nestalo. Kauza byla vyšetřována a její stopy vedly k malé obci Krčmání na Olomoucku. Ve výsledku vznikl dvojitý způsob vysvětlení celého případu. Po únorovém převratu komunisté označili veškeré stopy za neurčité a uzavřeli tak tuto aféru.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, 13-14

³⁷ Předseda strany národně-socialistické

³⁸ Představitel Československé strany národně socialistické. Ve funkci ministra spravedlnosti setrval od 1945 do 1948. V roce 1948 byl zatčen a v roce 1953 odsouzen na 15 let. O sedm let později ho propustili na amnestii.

KAPLAN, Karel. Útěky do emigrace 1948 [2. část], Prokop Drtina. In: Historický obzor, 1999, r. 10, č. 11/12, ISSN 1210-6097, s. 273-275.

³⁹ Ministr zahraničí 1940-1948, kdy umřel, dodnes nevyjasněná sebevražda

Po únorovém převratu, při kterém se dostala k moci Komunistická strana, došlo obnovení činnosti Mimořádných lidových soudů⁴⁰, jejichž úkolem bylo vyrovnat se s kolaboranty a zrádci z dob druhé světové války. Zároveň však měla retribuce posloužit i jako nástroj k upevňování moci komunistické strany a měla být zneužita k odstraňování domnělých i reálných odpůrců státu. V rámci této obnovy, kterou dnes nazýváme i jako tzv. druhou retribuční či revizi retribuční, bylo odsouzeno zhruba 3300 osob a vysoký počet rozsudků byl vynesen v nepřítomnosti obžalovaných. Mimořádné lidové soudy definitivně ukončily činnost 31. prosince 1948.⁴¹

Jednou z prvních známých obětí komunistického režimu se stal generál Heliodor Píka.⁴² V květnu roku 1948 byl zatčen bez jakéhokoli objektivního důkazu a obviněn za špionáž pro britskou Intelligence Service⁴³. Státní soud ho nakonec odsoudil k trestu smrti provazem, který byl vykonán 21. června roku 1949.⁴⁴ Procesy proti členům československé armády byly časté a jejich rozsudky byly přísné, padlo mnoho trestů smrti či doživotních trestů. V roce 1955 zůstala mezi důstojníky asi čtvrtina jejich původního počtu.⁴⁵

Další důležitou roli při upevňování komunistické nadvlády hrály tzv. monstrprocesy. Jedním z nejznámějších případů se stal proces s Miladou Horákovou a spol.⁴⁶ Při této příležitosti byli také poprvé přítomni poradci ze Sovětského svazu. K československé Státní bezpečnosti se přidali již na podzim roku 1949. V roce 1950 jich působila v Československu

⁴⁰ Mimořádné lidové soudy byly spolu s Národním soudem a trestní nalézací komisí ustanoveny po druhé světové válce k vyrovnání se s nacistickými zločiny a kolaboranty. Nutnost obnovení retribuční deklarovali zástupci státního aparátu z důvodů nedostatečného potrestání válečných zločinců a kolaborantů. V roce 1948 jejich obnovení posloužit i jako nástroj pro výrobu procesů s odpůrci státu. Tuto funkci však splnily pouze v malé míře a záhy ji převzal Státní soud.

PORTMANN, Kateřina. Druhá vlna retribuční po únoru 1948 – případ Vladimíra Krajiny. In: BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. Třídní (ne)spravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 54.

⁴¹ TAMTÉŽ. s. 49-93.

⁴² Generál Heliodor Píka byl československý voják a legionář. V době okupace se stal součástí zahraničního odboje proti nacismu. Již v roce 1941 varoval prezidenta Beneš, který ho v této době vyslal do Moskvy, před záměry Sovětského svazu. V roce 1945 byl oceněn dvěma sovětskými vyznamenáními. Píka věděl, díky svému působení na zahraničních misi, o hrůzách gulagů a praktikách sovětské tajné služby, i proto byl jako jeden z prvních souzen. 21. června 1949 byl popraven.

In: Moderní dějiny [online] [vid 7. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/heliodor-pika-prvni-vyznamna-osobnost-popravena-komunistickym-rezime/>

⁴³ Jedná se o britskou tajnou službu založenou v roce 1909, jejím úkolem je provádět zahraniční špionáž.

⁴⁴ In: Moderní dějiny [online] [vid 7. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/heliodor-pika-prvni-vyznamna-osobnost-popravena-komunistickym-rezime/>

⁴⁵ CIHLA, Václav. *Politické procesy v 50. letech*. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2013, s. 28.

⁴⁶ Proces s vedením záškodnického spiknutí. Celý případ měl mít spíše zastrašující účinek. Souzeno bylo celkem 13 lidí. JUDr. Milada Horáková, poslankyně strany národně – socialistické, souzená za špionáž, v něm nakonec byla odsouzena spolu s dalšími třemi obžalovanými k trestu smrti.

KAPLAN, Karel. *Největší politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Nakladatelství EPOCHA, 2019, ISBN 978_80_755_673_6 [e Pub.], s. 13, 57-67

celá skupina, začala zde uplatňovat postupy vlastní Sovětskému svazu a ze zákulisí řídila výrobu velkých procesů. Jejich působení lze nastínit na případu Rudolfa Slánského⁴⁷, jakožto vysoce postaveného představitele komunistické strany, který byl odsouzen k trestu smrti. Stranické čistky totiž patřily v Sovětském svazu také k běžné praxi.⁴⁸

Zvláštní pozornost lze věnovat represím spojeným s kolektivizací venkova. Jednalo se o boj s bohatými zemědělci, kteří odmítali kolektivizaci svého majetku. Pro bohaté sedláky byl používán termín kulak.⁴⁹ V rámci tzv. kolektivizace byla od roku 1949 zakládána Jednotná zemědělská družstva, do kterých byli sedláci nuceni vstupovat. Perzekuce se dotkla nejen bohatých sedláků, ale nakonec téměř všech.⁵⁰

Nechtěnou skupinou v komunistickém Československu se stala i církev. Do společnosti byl protlačován ateismus. Upevňování moci probíhalo na úkor především římsko-katolické církve. Zinscenován byl tzv. Číhošťský zázrak, se kterým je spojené jméno pátera Toufara⁵¹. Uskutečněna byla také například akce Ř⁵², akce K⁵³ či akce P.⁵⁴

Ani necírkevní organizace však nebyly pro tehdejší vládu pohodlné. Rozsáhlé akce byly prováděny například proti členům organizace Junák.⁵⁵

⁴⁷ Proces s vedením protistátního spikleneckého centra proti republice. Rudolf Slánský, generální tajemník KSČ, byl zatčen v roce 1951 a v následujícím roce byl spolu s dalšími třinácti obžalovanými souzen. V listopadu roku 1952 byl odsouzen k trestu smrti.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 133-135.

⁴⁸ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 174

⁴⁹ Označování jako kulaci byli nejprve vlastníci zemědělské usedlosti s výměrou nad 20 hektarů, poté se číslo snížilo na 15 hektarů a později stačilo vlastnit 5 hektarů spolu s obchodem či hospodou.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 29.

⁵⁰ Důvodem byly obavy z případného neblahého vlivu, které mohl mít sedlák na ostatní obyvatele vesnice. Jedním ze způsobů patřícím k likvidaci bohatých vesničanů bylo vystěhovávání rodin kulaků z obcí, kde se nacházel původně jejich majetek. Tito lidé byli přiřazováni na zemědělská pracoviště, která se nacházela ve velké vzdálenosti od jejich původního bydliště. Nadále pak nesměli navštěvovat své vesnice či se vracet na své statky.

TAMTÉŽ s. 29-30.

⁵¹ V roce 1949 se údajně, dle cca 20 svědků, měl při mši vedené Toufarem, pohnout kříž nad svatostánkem na číhošťském hlavním oltáři. Toufar byl státní bezpečností obviněn za zinscenování daného pohybu, který se měl ještě na Boží hod opakovat. Zajat a převezen do Valdic byl v lednu roku 1950, kdy také zemřel při výsleších vedených vyšetřovatelem Ladislavem Máchou. Tento případ byl jen dalším prostředkem k rozšiřování proticírkevní propagandy a církevním represím.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7. s. 75-76.

⁵² Zavírání klášterů pro ženy a rušení ženských řeholních řádů v Československu s krycím jménem akce Ř.

⁵³ Zavírání mužských klášterů a rušení mužských řeholních řádů v Československu s krycím jménem akce K.

⁵⁴ Likvidace řecko-katolické církve připojením k pravoslavné. Ti, co nesouhlasili, se ve většině případů stali oběťmi perzekucí.

⁵⁵ Junák, dnes organizace českých skautů a skautek, vznikl v roce 1914. Zde se sdružovali lidé, které spojovala nejen touha po dobrodružství, ale také demokratické smýšlení. Příslušníci StB nemuseli vždy vyšetřované označovat jako skauty, i když jimi byli, a proto je dnes možné pouze odhadovat počty souzených v rámci jejich

5.1 Mechanismus politických procesů

Aby mohly být politické procesy uskutečňovány, musela být upravena jak soudní norma, tak i osoby patřící na místa související s justicí. Za perzekucemi stály totiž tři různé instituce, a to vedoucí orgány komunistické strany, Státní bezpečnost a justice. Bylo tedy nezbytné obsadit post ministra spravedlnosti osobou sympatizující s právě nastoleným režimem a dále vytrít i soudní personál. Jednou z nepohodlných osob se tak stal i ministr spravedlnosti Prokop Drtina⁵⁶, který byl hned po únorovém převratu nahrazen Alexejem Čepičkou.⁵⁷

Došlo ke zrušení Ústavního soudu a v prosinci roku 1949 byla zahájena výuka na Právnické škole pracujících⁵⁸, kde mohl studovat pouze ten, kdo měl dobrý kádrový posudek. V této škole se studenti zabývali spíše látkou o marxisticko-leninistické teorii namísto práva.⁵⁹ Nedostatečnou právnickou odbornost nahrazovali absolventi svým „třídním instinktem“, proto byla jejich přítomnost důležitá především u politických procesů.⁶⁰

Dané justiční orgány nadále sloužily pouze jako nástroj, který stvrzoval předem dané rozsudky. Na pozadí stála Státní bezpečnost, která vytvářela tresty, jež později soud pouze tlumočil. Na základě nashromážděných důkazů o podezřelých pak StB zatýkala dané osoby. Mnohdy byli lidé zatýkáni i bez důvodů a potřebných důkazů.⁶¹ Po zatčení následovaly někdy

aktivit spojených s touto organizací. Nejznámější proces: Politický proces s vedoucími činiteli Junáka z května roku 1949.

KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7. s. 122.

⁵⁶ Představitel Československé strany národně socialistické. Ve funkci ministra spravedlnosti setrval od 1945 do 1948. Roku 1948 se Drtina v souvislosti únorového převratu neúspěšně pokusil o sebevraždu. V roce 1948 byl zatčen a v roce 1953 odsouzen na 15 let. O sedm let později ho propustili na amnestii.

PORTMANN, Kateřina. Druhá vlna retribuce po únoru 1948 – případ Vladimíra Krajiny. In: BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. *Třídní (ne)spravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9. s. 53.

⁵⁷ Zeť Klementa Gottwalda, ministrem vnitra byl až do roku 1950, poté se stal ministrem obrany.

PERNES, Jiří, Jaroslav POSPÍŠIL a Antonín LUKÁŠ. *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu*. Praha: Brána, 2008. ISBN 978-80-7243-382-7.

⁵⁸ 1. prosince byla otevřena první Právnická škola pracujících v Praze. I. běh dokončilo 1. prosince 1950 35 absolventů, ze kterých se stali prokurátoři. Od 28. února 1950 do 30. září 1951 proběhly ještě tři běhy jednoleté PŠP v Praze pro prokurátory, ve kterých absolvovalo 157 osob. Tímto způsobem se do důležitých funkcí dostávali nedostatečně vzdělaní a zkušení lidé.

VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech, díl II.*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0. s.110-115.

⁵⁹ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno: Stilus, 2016, 251 s. ISBN 978-80-87122-99-0. s. 95-96, 102,103.

⁶⁰ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7. s. 106.

⁶¹ StB byla podřízena stranickým orgánům, její činnost v co možná největším utajení

KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost. historie vzniku a působení STB jako mocenského nástroje KSČ*. Praha: Plus, 2015, 490 s. ISBN 978-80-259-0364-3. [e Pub] s. 11-15.

i týdny až měsíce ve vyšetřovací vazbě, kde byli dotčení mnohdy fyzicky i psychicky týráni za účelem podpisu a souhlasu s předem určenou výpovědí.⁶²

Bylo třeba zajistit nejen personální stránku věci, ale i právní. Na základě potřeby legalizovat procesy bylo tedy ustanoveno několik zákonů. Ještě v říjnu roku 1948 byl platný zákon č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky⁶³ z roku 1923, avšak ještě v ten samý měsíc byl nahrazen zákonem č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky⁶⁴ s nímž byl zaveden i další zákon č. 232/1948 Sb.⁶⁵, dle kterého vznikl Státní soud. Po necelých dvou letech byl zákon č. 231/1948 Sb. nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb. Tento zákon sloužil k odsuzování politicky nevhodných osob až do konce 80. let.⁶⁶

Kromě výše zmíněných institucí byly také zakládány na základě zákona č. 247/1948⁶⁷ Sb. tábory nucených prací, které umožnily úředníkům bez soudu zbavovat libovolné občany svobody. Okruh osob, který mohl být zařazován do TNP, byl velice špatně definován, a tak se do táborů mohl dostat téměř kdokoli. Rozhodnutí o zařazení do tábora leželo na tříčlenné komisi, již volil národní výbor. Takovýto druh perzekuce se často dotkl rodin již trestaných osob. Tímto způsobem získávala komunistická vláda velký vliv na tehdejší občany Československa.⁶⁸

Za období dalších přelomových událostí lze považovat rok 1953. V roce 1953 totiž umřel sovětský diktátor Josif Vissarionovič Stalin. Pár dní po něm zemřel i Klement Gottwald, tehdejší prezident ČSSR. Do čela republiky na jeho místo v březnu 1953 nastoupil Antonín

⁶² Ve vyšetřovací vazbě docházelo k izolaci zatčeného. Mnohdy mu pak byla odepírána strava, neustále byl vyrušován ze spánku či byl psychicky vydírán atd.

PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 82-84.

⁶³ Zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky

PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 15.

⁶⁴ V platnosti byl necelé dva roky. V roce 1968 vznikla dokonce organizace pod názvem K231, klub bývalých politických vězňů. Tento zákon je jakýmsi symbolem počátků vlády a útlaků komunistickou stranou.

Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 15.

⁶⁵ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*, díl I., Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0. s. 15.

⁶⁶ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 15.

⁶⁷ Zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce

⁶⁸ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4. s. 107-108

Zápotocký. Spolu s nástupem nového prezidenta však neskončila doba otevřeného komunistického teroru ani politických procesů.⁶⁹

Dle počtu rehabilitovaných osob zákonem č. 119/90 Sb.⁷⁰ lze určit spodní hranici lidí, kteří byli postiženi režimem mezi rokem 1948 a 1989. Tyto údaje vypovídají o 257 864 lidech zasažených perzekucemi. Toto číslo však nezahrnuje osoby odsouzené vojenskými soudy. Těch mělo být 3 874. Dále také nezapočítává případy obětí rehabilitovaných dle zákona č. 82/68, kterých bylo 1 500 a případy, při kterých podaly stížnosti dané instituce pro porušení zákona. Jednalo se o 1 192 lidí. Součtem uvedených údajů je možné statisticky určit spodní hranici perzekuovaných, avšak číslo, 264 429, není zcela úplné. Z tohoto počtu bylo necelých 300 osob popraveno.⁷¹

5.2 Státní soud a státní prokuratura

Uplatněním výše uvedeného zákona č. 232/1948 vznikl Státní soud a s ním i Státní prokuratura. Státní soudy měly oprávnění rozhodovat o trestných činech dle zákona 231/1948 a jejich pravomoc a působnost byla celorepublikového rozsahu. Instituce sídlila v Praze, v Brně pro Moravu a v Bratislavě potom pro Slovensko.⁷² Soud se skládal z několika senátů, z nichž některé předsedaly i přímo na místech trestných činů. Státní prokuraturu pak tvořilo několik oddělení. V roce 1951 pracovalo sedmnáct předsedů senátů. Do příslušných institucí museli být dosazováni i příslušní zaměstnanci, ti nepohodlní byli nakonec odstraněni.⁷³

Práce justičních orgánů byla závislá především na materiálech StB. U případů, které projednávalo Ministerstvo spravedlnosti, neměla ani Státní prokuratura ani soud téměř žádný prostor k rozhodování. Znamenalo to, že dané soudy neměly žádný podíl na rozsudcích, pouze jimi byly za doprovodu strojeného soudního přelíčení tlumočeny.⁷⁴

Soudci a prokurátoři měli dokonce předem rozdělené a stanovené otázky, na které potom obžalovaní přeríkávali naučené odpovědi. Předem stanovenou úlohu měly nejen justiční

⁶⁹ PERNES, Jiří. Politické procesy 50. let v Československu, In: Moderní dějiny [online] [vid. 1. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku/>

⁷⁰ Zákon č. 119/1990 Sb., zákon o soudní rehabilitaci.

⁷¹ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7. s.

⁷² KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4. s. 107-108.

⁷³ CIHLA, Václav. *Politické procesy v 50. letech*. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2013, s. 52.

⁷⁴ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4. s. 110-111.

orgány, ale i svědci, kteří byli vybíráni Státní bezpečností. Mimo to měly soudy povinnost rozlišovat mezi dělníky a “kapitalisty“, ti první měli být trestáni mírněji⁷⁵.

Ve věznicích StB byla různými způsoby zajišťována přiznání ke smyšleným trestným činům. Na základě přiznání bylo vytvořeno trestní oznámení jako podklad pro státního prokurátora k sepsání obžaloby, přičemž prokuratura spolupracovala s vyšetřovateli Státní bezpečnosti. Od prokuratury pak vzešel návrh na výši trestu, místo, čas a délku soudního přelíčení a politické využití procesu. Dále návrh obsahoval politickou koncepci procesu a někdy jednotlivé aktéry soudního líčení, prokurátory, soudce, obhájce.⁷⁶

Úřad vyšetřujícího soudce se stal přebytečným a byl v roce 1949 zrušen. Později jeho roli převzala prokuratura, ta ji však nikdy neplnila. V roce 1951 bylo zaměstnáno na postu státního prokurátora třicet pět osob.⁷⁷

Státní soudy vynášely rozsudky i u tzv. monstrprocesů za účelem propagovat moc komunistické strany, ukázat, jak se režim dokáže velice tvrdě a nekompromisně vypořádat s jakýmkoli nepřítelem, což mělo za úkol zstrašovat všechny potencionální nepřátele státu. Bylo vyneseno značné množství trestů smrti, a to pak bylo prezentováno jako jediný přípustný trest pro provinilého.⁷⁸ K 31. prosinci 1952 byla ukončena činnost Státního soudu a její pravomoci převzaly tzv. soudy obecné a zvláštní.⁷⁹

Jak již bylo výše řečeno, pravomoc Státního soudu převzaly soudy obecné a zvláštní, mezi které patřil lidový soud (dříve okresní), krajský a Nejvyšší soud. Zvláštní soudy se dělily na rozhodčí a vojenské. Spolu s nástupem Krajských soudů však vlna perzekucí neustala.⁸⁰

Případ Václava Novotného se v roce 1957 při příležitosti revize ocitl před krajským soudem v Praze. V jeho případě však došlo ke zmírnění původního rozsudku. Více bude k revizi procesu uvedeno dále.

⁷⁵ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno. Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7. s.

⁷⁶ Veřejné soudy byly prováděny z jistých důvodů. Pomocí veřejného líčení u soudu bylo manipulováno společností.

KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4. s. 110-111.

⁷⁷ TAMTÉŽ s. 111.

⁷⁸ TAMTÉŽ s. 111.

⁷⁹ TAMTÉŽ s. 107-108.

⁸⁰ KOSOVA, Karolína. *Politické procesy v 50. letech Kauza Bernhard, Brožová, Hertzog, Líman* Bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 2018, s. 24.

6 Politický vězeň Václav Novotný

6.1 Život před zatčením

Václav František Novotný se narodil 30. listopadu roku 1906 v okrese Mělník. V tomtéž místě ho dali rodiče katolicky pokřtít. Byl to syn Anny Pauzrové a Václava Novotného, výhybkáře u lokálních drah Mšeno. Jeho matka pracovala v domácnosti a starala se ještě o dvě dcery, tedy Václavovy sestry, Annu a Emílii.⁸¹

Ve Mšeně u Mělníka absolvoval pět let obecné školy. Od roku 1917 až do 1920 navštěvoval měšťanskou školu v Mladé Boleslavi. Ve svém volném čase docházel také do spolku Sokol. V tomto spolku byl členem po dobu první republiky. Po absolvování měšťanské školy se Novotný vyučil strojním zámečníkem u firmy Laurin a Klement. Po vyučení navštěvoval ještě dvouletou průmyslovou školu, kterou roku 1925 úspěšně absolvoval. Po ukončení průmyslové školy byl zaměstnán u firmy Laurin a Klement nejprve jako zámečník a později jako konstruktér přípravků. Od 1. října 1928 pracoval ve firmě Walter jako konstruktér přípravků.⁸²

V této době se také seznámil s Marií Knéblovou, se kterou byl sezdán dne 30. června roku 1931 v Mnichově Hradišti, odkud jeho partnerka pocházela. Spolu měli dva syny, Milana (nar. 1948 v Praze) a Václava (nar. 1939 v Praze). Rodina pak bydlela v podnikovém bytě v Praze u Bulovky.⁸³

Post konstruktéra přípravků zastával až do roku 1936, kdy získal místo vedoucího postupové kanceláře. Ve stejném roce byl poslán společností Walter⁸⁴ na čtrnáctidenní cestu do pařížské firmy Gnone-Rome, za účelem studia výroby leteckých motorů, na které se firma Walter specializovala. V roce 1939 byl do Paříže spolu s dalšími odborníky se stejným účelem poslán podruhé.⁸⁵

Na místě konstruktéra přípravků setrval i v době okupace. V tomto období se Waltrový závody zabývaly výrobou motorů pro bitevní, cvičná a spojovací německá letadla. Firma byla Němci zabrána. V roce 1941 zde dokonce došlo ke stávce dělníků, kvůli nedostatečnému přidělu stravy. Stávkující byli ještě v témže roce posláni do Terezína. Mělo se jednat asi o 69

⁸¹ Soukromý archiv rodiny Novotných, Křestní list z 7. srpna 1907, Výpis křestní matriky farního úřadu ve Vysoké.

⁸² ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

⁸³ Soukromý archiv rodiny Novotných, Oddací list z 30. července 1931, Okresní úřad v Mnichově Hradišti.

⁸⁴ Po roce 1948 byl závod Walter znárodněn a přejmenován na Motorlet. Více o Walterových závodech v následující podkapitole.

⁸⁵ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

osob. Sám Novotný byl několikrát poslán do berlínské firmy Argus za účelem studií leteckých motorů. Dle jeho výpovědi z roku 1957 nikdy nespolupracoval a nesouhlasil s nacistickými ideologiemi, pouze nečinil odpor, aby tak neuškodil sobě ani své rodině.⁸⁶

Dne 1. července roku 1945 vstoupil do strany KSČ a byl také členem svazu přátel SSSR⁸⁷. V roce 1945 mu byl přidělen post vedoucího přípravy výroby. Na této pozici setrval dva roky, tzn. do roku 1947, a poté začal pracovat jako vedoucí výroby. Tento post zastával až do doby svého zatčení. Ještě v roce 1949 se stal členem závodní lidové milice. Před zatčením v roce 1950 nebyl Novotný nikdy trestán. V roce 1950 byl zatčen a později souzen v rámci kauzy s názvem Proces Zdeněk Kalva a spol.⁸⁸

6.1.1 Proces Zdeněk Kalva a spol.

Jak již bylo uvedeno, Václav Novotný byl odsouzen v rámci procesu s názvem Zdeněk Kalva a spol. Proto je na místě, aby zde byla i tato kauza do jisté míry přiblížena. V tomto procesu bylo odsouzeno celkem devět mužů, včetně Václava Novotného. Všech devět spojovala práce pro národní podniky zabývající se leteckým průmyslem a vysoké posty, které ve firmách obvinění zastupovali.⁸⁹

První z mužů, Zdeněk Kalva, pracoval jako zástupce vedoucího oddělení leteckého prodeje ČZAL⁹⁰. Další obviněný František Nušl zastával pozici technického vedoucího závodu Motorlet⁹¹. Josef Kurzweil byl technický vedoucí závodu ČZAL, Jan Anderle působil na místě technického pilota národního podniku Aero⁹², Karel Weysser zastával post vedoucího

⁸⁶ Soukromý archiv rodiny Novotných, dopis Václava Novotnému adresovaný Krajskému soudu v Praze, 10. října, 2 T 013/57.

⁸⁷ Organizace založená v roce 1931. Úkolem svazu bylo popularizovat vědu, literaturu a kulturu Sovětského svazu. Pořádal přednášky a výstavy o Sovětském svazu.

In: totatlita.cz [online] [vid. 1. 6. 2020]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/sp_ssr.php.

⁸⁸ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

⁸⁹ Národní archiv v Praze. Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

⁹⁰ Československé závody automobilové a letecké byly zřízeny 30. dubna roku 1949. Byla to centrální instituce, pod kterou spadaly národní průmyslové podniky automobilové, motocyklové a letadlové. Instituce měla řídit podnikatelské a společné záležitosti národních podniků, sledovat hospodářské příkazy ředitelů podniků, udávat výhledový hospodářský plán apod.

Národní archiv v Praze, Československé závody automobilové a letecké, n. p., Praha, č. sbírky 973, ČZAL. In: Badatelna.eu [online] [vid. 1. 6. 2020] Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/2048/zaznam/386598>.

⁹¹ Již v roce 1898 založil Josef Walter firmu, nejprve to však bylo zámečnictví. V roce 1898 se v této firmě začala vyrábět kola a o čtyři roky později zde byl vyroben první automobil. Pro potřebu větší výroby byla postavena dílna v Praze v Jinonicích, kde se začaly vyrábět i motory do letadel, a kde se Walterův závod nacházel až do roku 1989. Dnes firma sídlí v Praze v Letňanech s názvem Walter Engines.

REMEK, Branko. *Automobil a spalovací motor: historický vývoj*. Praha: Grada Publishing, 2012, 159 s. ISBN 978-80-247-3538-2, s. 81.

⁹² Firma Aero byly založena v roce 1919. Původně se zde prováděly opravy a sestavování letadel. Od roku 1928 se zde začaly provádět i konstrukce automobilů. TAMTÉŽ s. 77.

technického oddělení ministerstva dopravy, Bohuslav Hamerník pracoval jako vedoucí plánovacího oddělení Motorlet, Jan Doležal byl zaměstnán jako vedoucí pomocných provozů pro firmu Motorlet a Antonín Fridrich působil na pozici technického úředníka pro Motorlet.⁹³

Podnik Motorlet se nejdříve nazýval Walter a spol. a oficiálně byl založen v prosinci roku 1911. Původně se zde vyráběly pouze motocykly, ale již v roce 1923 se zde začaly vyrábět motory do letadel a na konci 30. let se zdejší výroba zaměřila i na osobní i nákladní automobily a autobusy. V roce 1948 byl závod znárodněn, přejmenován na Motorlet národní podnik a výroba byla omezena pouze na motory do letadel.⁹⁴

Pojátkem mezi muži, kteří pracovali v různých podnicích byl Zdeněk Kalva a Karel Weysser. Oba dva měli být v kontaktu, jak s obžalovanými pracujícími v podniku Aero, tak s těmi z firmy Motorlet. Václav Novotný, patřil do skupiny pracujících v Motorletu. Spolu s Doležalem, Fridrichem a Hamerníkem se měli spiknout a vzájemně se navádět k sabotáži a špionáži. Ze špionáže bylo obviněno všech devět osob. Muži z Motorletu, včetně Václava Novotného, měli donášet jugoslávskému agentovi Mirkovičovi. Zaměstnanci podniku Aero měli být ve spojení s Janem Bervidou⁹⁵, který se v té době nacházel v Paříži a byl taktéž ve spojení i s agentem Mirkovičem.⁹⁶

V zahraničí se Bervida stal členem Rady svobodného Československa, organizace zastupující československý exil po roce 1948. Tento orgán zastřešující československý exil byl oficiálně ustanoven v únoru roku 1949 ve Washingtonu. Tam se také nalézalo sídlo organizace. V Londýně a v Paříži poté vznikly evropské pobočky exilového orgánu. V čele stál Petr Zenkl a jeho zástupcem byl Jozef Lettrich.⁹⁷ Prvořadým cílem Rady svobodného Československa bylo obnovení samostatného a demokratického Československa. Její činnost však byla ochromována vnitřními neshodami a vyznačovala se stoupající pasivitou.⁹⁸

⁹³ Národní archiv v Praze, Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

⁹⁴ REMEK, Branko. *Automobil a spalovací motor: historický vývoj*. Praha: Grada Publishing, 2012, 159 s. ISBN 978-80-247-3538-2, s. 81.

⁹⁵ Jan Bervida se narodil roku 1893 a v roce 1914 narukoval na východní frontu, kde se později přidal k československým legiím. Po návratu do Československa dostudoval na technické škole, stal se diplomovaným inženýrem. Od poloviny 20. let pracoval na Ministerstvu veřejných prací v oboru letectví a na začátku 30. let se stal jeho přednostou. Za nacistické okupace se musel z tohoto postu stáhnout. Mezi lety 1945 až 1948 pak zastával funkci ředitele odboru letectví Ministerstva dopravy a zároveň funkci ředitele československých aerolinií. Na přelomu let 1947 a 1948 emigroval i s rodinou do Paříže. Později se ještě přesunul do USA, kde také v roce 1962 zemřel.

Biografický slovník českých zemí 4, Praha 2006, Historický ústav AV ČR [online] [vid 1. 6. 2020] Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BERVIDA_Jan_4.9.1893-26.1.1962.

⁹⁶ Národní archiv v Praze, Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

⁹⁷ Předseda slovenské Demokratické strany.

In: totalita.cz, [online] [vid. 10. 5. 2020] Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/rsc.php>.

⁹⁸ RAŠKA, Francis D. *Opuštění bojovníci: historie Rady svobodného Československa: 1949-1961*. Praha: Academia, 2009, 286 s., sv. 5. ISBN 978-80-200-1798-7. s. 35-40.

Obvinění byli individuálně zatčeni během roku 1950 a až do ledna roku 1951 byli drženi ve vyšetřovací vazbě. Dne 13. a 14. ledna proběhlo soudní líčení u Státního soudu v Praze, kde byly nade všemi vyneseny rozsudky. Ačkoli soud proběhl v roce 1951, obžalovaní byli, kromě Jana Doležala, odsouzeni dle zákona číslo 231/48 Sb., kdežto Jan Doležal dle zákona číslo 50/1923.⁹⁹

Tresty vynesené Státním soudem v Praze byly vysoké. Zdeněk Kalva byl odsouzen k 18 letům vězení za velezradu a vyzvědačství. František Nušl a Josef Kurzweil ke 20, Jan Anderle k 15 letům a Karel Weysser k 18 letům taktéž za velezradu a vyzvědačství. Bohuslav Hamerník a Antonín Fridrich byli odsouzeni k nižšímu trestu odnětí svobody, a to na 8 let za zločin sabotáže a zrady státního tajemství. Nejnižší trest, 6 let vězení, dostal Jan Doležal za vyzrazení státního tajemství. Kromě trestů odnětí svobody byl odsouzeným zkonfiskován celý majetek. Doležalovi byla zabrána jen polovina jeho majetku. Kromě majetku museli odsouzení zaplatit také pokuty. Nušl a Kurzweil zaplatili 30 000 Kčs, Kalva a Weysser 20 000 Kčs a zbývající muži pak každý 10 000 Kčs. Dále pak všichni pozbyli svá občanská práva na dobu 10 let.¹⁰⁰

6.2 Zatčení a vazba

Samotnému zatčení osob obvykle předcházelo sledování podezřelých a sbírání důkazového materiálu. Mnohdy však byli lidé zatýkáni i bez dostačujících důkazů. S cílem získání důkazů k zatčení pak bylo využíváno různých provokačních opatření, nasazení agentů či využívání vynucených výpovědí již zajatých osob. Za těchto podmínek pak bývali lidé zatýkáni i na pouhý slovní příkaz velitele StB, oficiální dokument se sepisoval až po zatčení. Příkaz k zatčení byl tedy obvykle vydáván vedoucím pracovníkem StB. V některých případech pocházel příkaz od ministra vnitra, což bylo obvyklejší při zatýkání významnějších osob.¹⁰¹

V případě Václava Novotného bylo využito sledovacích prostředků. Ve firmě Motorlet, kde pracoval jako vedoucí výroby, se vyskytovala zároveň osoba, která měla sledovat celou situaci ve firmě. O tomto člověku, bezpečnostním referentovi, se dozvídáme z dopisu, který byl odeslán dne 5. ledna 1951 státní bezpečnosti. Dopis obsahuje jeho názory a postřehy týkající se Václava Novotného. V textu především zdůraznil, že měl Novotný, bývalý ředitel podniku Motorlet, špatně a nedbale vykonávat své pracovní povinnosti. Referent vyjádřil nesouhlas s vedením pracovních porad, kde se měl bývalý ředitel věnovat osobním záležitostem a důležité problémy firmy neřešit vůbec nebo až příliš pozdě. Také se v dopisu zmínil o nedělní

⁹⁹ Národní archiv v Praze, Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹⁰⁰ Národní archiv v Praze, Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹⁰¹ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4. s. 132.

dobrovolné práci na dílně, kterou však Novotný měl vykonávat jen proto, aby získal důvěru ostatních zaměstnanců. V podniku mělo docházet ke špatnému plánování a k nedostatku výrobního materiálu. Tyto problémy po odchodu Novotného měly zmizet.¹⁰²

Spisy, které se týkají kauzy Kalva a spol., do níž byl Novotný zahrnut, jsou dostupné listiny s názvy sledovací svodka, ve kterých je agenty StB popisován pohyb různých sledovaných osob. Nejsou v nich však uvedena jména sledovaných, a proto se můžeme pouze domnívat, zda byl Novotný takto sledován také.¹⁰³

Zatčení mohla probíhat různými způsoby. Zatýkalo se tzv. běžným zatčením, tajným a zvláštním. Při běžném způsobu zatčení byl dotyčný odveden z práce či ze svého domova. Dále pak probíhala hromadná zatýkání a zatýkání jednotlivců.¹⁰⁴ V případě Václava Novotného šlo o zatčení jednotlivce a lze předpokládat, jelikož se v archivních materiálech nenachází žádné dokumenty, které by naznačovaly zvláštní či tajné zadržení, že byl zatčen běžným způsobem.

Dne 11. července 1950 byl Václav Novotný v půl dvanácté dopoledne v Praze na Bartolomějské 7 zatčen Státní bezpečností. Poté byl převezen na krajské velitelství Státní bezpečnosti v Praze na Pankráci.¹⁰⁵

Zde započal výslech. První dokument o výsledku Novotného vyšetřovatel sepsal již dva dny po zatčení. Hned po zatčení byl také vydán příkaz k domovní prohlídce, které z civilních osob přihlížela pouze sousedka Novotných. Předmětem prohlídky se stalo pátrání po listinách a tiskovém materiálu. Při prohlídce byl zabaven spisový materiál týkající se firmy Walter, přičemž některé listiny měly razítko důvěrné, dopisy, jedna pistole a dvacet pět ostrých nábojů.¹⁰⁶

Od 11. července 1950 se Novotný nacházel ve vazbě, kde až do ledna následujícího roku probíhaly výslechy zatčeného. Protokolů o výpovědi je v archivech více a každý má trochu jinou podobu. Vyšetřovatelé StB považovali obžalovaného za hlavní důkaz, a proto bylo třeba jeho přiznání. Výslechy probíhaly různými způsoby a jejich hlavní účel spočíval v dosažení přiznání obžalovaného, k čemuž se užívaly metody rázu jak psychického, tak fyzického násilí.¹⁰⁷

¹⁰² ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Dopis ze dne 5. ledna 1951, V_2653_MV_podsvazek_7.

¹⁰³ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o zatčení ze dne 11. července 1950, V_2653_MV_skupinový spis.

¹⁰⁴ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4.132.

¹⁰⁵ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o zatčení ze dne 11. července 1950, V_2653_MV_skupinový spis.

¹⁰⁶ Spis obsahuje stručný popis bytu: malá kuchyň, malá ložnice, malý pokoj s vestavěnými skříněmi, byt je neudržovaný a nachází se v něm mnoho zbytečných věcí.

ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zpráva o domovní prohlídce ze dne 13. července 1950, VV_2653_MV_podsvazek_7.

¹⁰⁷ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, 289 s. ISBN 80-7239-024-4.144-145.

Ačkoli vězni obvykle podepisovali prohlášení o dobrém chování vyšetřovatelů, je tato informace zpochybnitelná, jelikož dnes již máme mnoho literatury, která sděluje pravý opak. Zpřístupněny jsou tak informace o nemorálním a násilném zacházení s vězni. Již při příchodu do vězeňského zařízení se příslušníci StB starali o to, aby si vězeň okamžitě uvědomil svoji bezmoc. Nejprve jim byly odebrány otisky prstů, pořízena fotodokumentace a poté jim odejmuli i osobní věci a oblečení, které bylo nahrazeno vězeňským stejnokrojem. Většinou následovala, dříve či později, osobní prohlídka, která obnášela prohlédnutí všech tělesných otvorů, což je dalším příkladem dehonestující metody.¹⁰⁸

Pobyt ve vazební věznici doprovázený výslechy pak mohl trvat i několik měsíců. Výslechové metody byly různé. Nátlak byl činěn za pomoci svazování, zavěšování, bití i do citlivých částí těla či používání elektrického proudu. Občas byla využívána metoda inscenovaných poprav. Kromě násilí pak byli vězni ochuzováni o jídlo, vodu, a dokonce i spánek. Mnohdy byli vyslýcháni přes celou noc a v době odpočinku byl jejich spánek neustále přerušován. Nátlak byl vyvíjen i skrze rodinu. Vyšetřovatelé využívali i psychického vydírání, kdy vyhrožovali perzekucí blízkých zatčené osoby.¹⁰⁹

V případě Václava Novotného není možné přesně určit metody výslechů. Až ve spisech pocházejících z roku 1956, kdy došlo k revizi případu, se nachází informace o násilí konaném na Novotném při výsleších. Obžalovaný v novější výpovědi z roku 1956 sdělil, že při prvním vyšetřování na něm bylo konáno fyzické a psychické násilí. Vyšetřovatel mu měl sprostě nadávat a různě mu vyhrožovat.¹¹⁰

Jako nepřímý důkaz by mohla sloužit i zpráva velitele Jaroslava Herdy z 5. oddělení KV StB věznice obsahující žádost o neustálé střežení vězňů, v seznamu se nacházel i Novotný. Důvodem žádosti byl strach, aby si některý z obžalovaných nevzal ve vazbě život.¹¹¹

¹⁰⁸ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 83-84.

¹⁰⁹ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 85-94.

¹¹⁰ Revizi bude věnována níže věnována kapitola.

Národní archiv v Praze, Generální prokuratura, zpráva Krajskému soudu v Praze, revize případu, 18. prosince 1957, 7 Spt I 1/51

¹¹¹ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Věznice KV StB Praha: Pankrác, 8. ledna 1951, V_2653_MV_podsvazek_7.

6.3 Vyšetřování

Následující informace vycházejí z výslechových protokolů. Tyto spisy mohou obsahovat informace, které nemusí zcela odpovídat realitě, jelikož výpovědi mohly být vymoženy násilím.

Téměř okamžitě po zatčení začaly probíhat výslechy. První protokol o výsledku byl sepsán hned dva dny po zatčení Novotného, tedy 13. července. V zápisu z tohoto výslechu Novotný přiznává, že využil svého vysokého postavení vedoucího výroby k sabotáži a špionáži v podniku Motorlet. Nejprve se doznává ke zfalšování hospodářského plánu za rok 1949, dále popisuje svůj vztah k majoru Mirkovičovi, jugoslávskému vyzvědačskému agentovi, jemuž měl předávat tajné informace o závodu.¹¹²

Již od roku 1948 panovaly jisté neshody mezi Jugoslávií a Sovětským svazem. Jugoslávie nejprve se Sovětským svazem spolupracovala, v roce 1946 dokonce podepsala smlouvu o vzájemné hospodářské pomoci a přátelství. Spolupráce však neměla dlouhého trvání. Již v roce 1948 započala tzv. Sovětsko-Jugoslávská roztržka. Jugoslávský komunista, prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie Josip Broz Tito, pak vyhlásil zájmy Jugoslávie nad zájmy Sovětského svazu a odmítl se mu tak podřizovat. V roce 1949 byli z Jugoslávie odvoláni sovětsští úředníci a byla přerušena i ekonomická spolupráce. O rok déle se již Tito obrátil na západní státy a započal proces sbližování se Západem.¹¹³

Vedení Sovětského svazu na tyto události reagovalo, a to tak, že začalo zastrašovat ostatní státy Východního bloku. Výstrahou se staly mohutné stranické čistky. Zatýkáni byli především lidé, kteří měli sympatizovat s Titem.¹¹⁴

Tyto podmínky umožnily obvinění Novotného ze špionáže spojené s mužem pocházejícím z Jugoslávie. Novotný při výslechu přiznal, že Jugoslávci Mirkovičovi, za úplatek v podobě cigaret, předal seznam strojů pro výrobu motoru Minor 6/3, seznam obráběcích strojů k výrobě klikové hřídele, plán mechanických dílen, organizační plán podniku a postup k výrobě klikové hřídele Argus. S agentem měl mít i přátelský vztah, kdy ho několikrát navštívil i doma.¹¹⁵ V době, kdy panovaly negativní vztahy mezi Jugoslávií a Sovětským svazem bylo

¹¹² ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹¹³ PELIKÁN, Jan a Miroslav TEJCHMAN. Dějiny Jugoslávie (1918-1991). Praha: Karolinum, 1994, 89 s. ISBN 80-7066-939-X. s 40.

¹¹⁴ KODEŠOVÁ, Šárka. Bulharsko a roztržka Stalin-Tito. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Pardubice, 2016. s. 39.

¹¹⁵ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

prozrazování jakýchkoliv informací a sblížování se s lidmi pocházejícími ze znepráteleného státu nepřípustné.

Novotný se ve výpovědi dále doznal ke špatně sestavenému hmotnému plánu, který zapříčinil dosazením špatné osoby na post, kde měl být plán vytvářen. Měl také úmyslně přehlížet výrobu velkého počtu nekvalitních výrobků, odprodat osm podnikových vozů pod cenou svým nadřízeným a schválit výstavbu parovodního kanálu, přečerpací stanice a bytové jednotky. V celé výpovědi pak uvedl jména spolupracovníků, kteří se měli podílet na těchto trestných činech. Podrobněji se pak zmínil o sedmnácti z nich. V závěru je uvedeno prohlášení, že výpověď byla dobrovolná a na obžalovaného nebyl vyvinut fyzický ani psychický nátlak. Ve většině případů obsah tohoto dokumentu nejspíš neodpovídal realitě.¹¹⁶

V říjnu téhož roku je vyslýchán Novotný ještě jednou, a to za jiným účelem, než je jeho vlastní přiznání. Dne 16. října Novotný vypovídal o Janu Beluchovi, vězni, se kterým sdílel celu.¹¹⁷

Jak konkrétně výslechy probíhaly v tomto případě však nelze přesně určit. Existují však ještě další zápisy o výpovědi Novotného s pozdějším datováním, které se svým obsahem od první výpovědi v obsahu liší. Celkem bylo dohlédáno šest protokolů z výslechu, ze 13. července, 22. listopadu a z 22. prosince 1950. Rozdílů jsou patrné především v drobnostech týkajících se jednotlivých spáchaných zločinů.¹¹⁸

V každé výpovědi se Novotný přiznal k větší míře provinění a mimo to i k větší nenávisti a zneužívání lidově-demokratické republiky. Rozdílné byly i způsoby výslechu. Zatímco ten první vyšetřovatel sepsal jako souvislou samostatnou promluvu vyslýchaného, zbylé dva zápisy již vedl jako odpovědi na konkrétní otázky, jež se také měnily. K výpovědi z prosince byl navíc připojen důkazový materiál skládající se z usvědčujících listin.¹¹⁹

¹¹⁶ Mnoho propuštěných vězňů v pozdější době vypovíдало о brutalitě vyšetřovatelů. ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹¹⁷ Právnik pocházející s Bratislavy. Výpověď obsahuje informace, které měl Belucha Novotnému v cele vyprávět a které jsou dosti záporného charakteru. Vyprávění o obhajování podvodníků, podvodu s cigaretami a o zajištění dobrého pracovního místa své manželce. Práce se dále o této kauze více zmiňovat nebude. ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Dodatek k zápisu o výpovědi z 8. ledna a 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹¹⁸ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, 16. října, 22. listopadu, 8. ledna a 9. ledna, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹¹⁹ Seznam obráběcích strojů pro výrobu klikové hřídele, zfalšovaná listina o plnění hospodářského plánu za rok 1949, plán mechanických dílen, protokol o prodeji aut, výpis z protokolu o výstavbě bytové jednotky, protokol o částce 402 000 Kčs, které prodělala firma Motorlet. ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Zápis o výpovědi z 13. července 1950, 16. října, 22. listopadu, 8. ledna a 9. ledna, V_2653_MV_skupinovy_spis.

Prosincovým výsledkem však vyšetřování Novotného neskončilo. Ještě v lednu byly přidány dva dodatky k předchozím výpovědím. První dodatek byl ze dne 8. ledna 1951 a vyslýchaný v něm vyprávěl zcela nový příběh o setkání s dalšími dvěma kolegy, taktéž nepřátelsky smýšlejícími. V jedné nejmenované pražské vinárně se měl s těmito kolegy sejít a vychvalovat poměry z dob první republiky a hanět současný režim. Uvedl zde také, že se měl zúčastnit manifestace na Václavském náměstí 25. února roku 1948 za účelem kamuflování jeho záporného postoje k únorovým událostem. O nesouhlasu s těmito událostmi se měl ještě téhož večera opět bavit se dvěma kolegy, s týmiž, co již v roce 1947. Dále uvádí, že se o těchto věcech měl bavit i s dalším kolegou, Josefem Kurzweilem¹²⁰, který mu měl prozradit informaci o nadcházejícím příchodu Mirkoviče, dozorčího na předávání výrobku pro Jugoslávii. Tomu měl dle jeho rad vycházet ve všem vstříc, z čehož Novotnému došlo, že jde o špiona. I přesto se s ním měl třikrát sejít a při této příležitosti mu předávat tajné informace o podniku Motorlet a vyjadřovat mu svůj nesouhlas s politikou současné vlády.¹²¹

Druhý dodatek k výpovědi z 9. ledna 1951 se pak od toho předchozího téměř neliší. Je pouze rozšířen o informaci o rozhovoru Novotného s Kurzweilem, kdy Kurzweil vyjadřuje své pochybnosti o současném režimu¹²²

Ještě dne 12. ledna 1951 pak byly výpovědi doplněny o konfrontační zápis, jenž byl sepsán na základě konfrontačního výsledku. Ten se konal po mnoha měsících ve vazbě a obviněné osoby se měly navzájem usvědčit. V tomto případě se jednalo o vzájemné usvědčování vyslýchaných Václava Novotného a Josefa Kurzweila.¹²³

Oba dva byli postaveni před jednoho vyšetřovatele, který se dotazoval na jejich společné rozhovory z roku 1947. Novotný vypověděl, že se s Kurzweilem shodli v názoru, že kvalita výroby je nyní horší než před válkou, morálka zaměstnanců je taktéž špatná a také, že oba nesouhlasí s politikou komunistické strany. Z tohoto záznamu je zřejmé, že odpovědi jsou již zformovány z předchozích výsledků, nejsou ani příliš souvislé. Toto tvrzení Kurzweil potvrdil. Dále ve výpovědi tvrdil, že mu bylo právě Kurzweilem řečeno, že do podniku přijede dozorčí a přejímací orgán z Jugoslávie, který bude mít v republice různé úkoly, a kterému měl vyjít ve

¹²⁰Kurzweil byl obchodním ředitelem podniku Motorlet a v roce 1951 byl odsouzen v rámci procesu Zdeněk Kalva a spol. spolu s Václavem Novotným.

ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Dodatek k zápisu o výpovědi z 8. ledna a1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²¹ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Dodatek k zápisu o výpovědi z 8. ledna a1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²² ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Dodatek k zápisu o výpovědi z 8. ledna a1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²³ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Konfrontační zápis z 12. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

všem vstříc. Toto Kurzweil popírá. Konfrontační výslech nepřinesl žádná nová doznání, jen další zpřesňování okolností již výše zmíněných trestných činů.¹²⁴

6.4 Trestní oznámení a obžaloba

Především o Spojených státech bylo prohlašováno, že připravují další válku a vysílají špiony do socialistických zemí za účelem sbírat informace, které by se hodily při další válce a informace o hospodářském a průmyslovém vývoji. Trestní oznámení proti Václavu Novotnému, které bylo sepsáno 13. prosince 1950 krajským velitelem Státní bezpečnosti, bylo založeno na podobných faktech. Novotný měl být ve styku s jugoslávským špiónem Mirkovičovem, kterému předával tajné informace týkající se výroby, pracovního postupu, rozlohy pracoviště, organizace a kapacity firmy Walter¹²⁵

Major Mirkovovič byl ve skutečnosti vyslán do Československa, aby dohlédl na přejímání výrobků od firmy Motorlet pro Jugoslávii. Agenty StB byl však označen za špiona, který měl předávat informace Bělehradu, špiónážnímu centru Američanů a v kontaktu měl být také s Janem Bervidou, bývalým sekčním vedoucím ministerstva dopravy.

Kromě trestného činu špiónáže se měl Novotný dopustit také sabotáže, kdy měl zfalšovat dokument potvrzující splnění hospodářského plánu za rok 1949. Dále měl odprodávat firemní majetek v podobě vozidel, a to pod cenou, důležitým zaměstnancům podniku. Tak chtěl zvyšovat svou popularitu mezi zaměstnanci a budovat tak základy svých kariérních úspěchů. Také dle oznámení přehlížel vysoký počet špatně vyrobených kusů, sám dával příkazy k nesprávné výrobě a v zájmu poškození republiky i národního podniku Motorlet pak dal souhlas s výstavbou bytové jednotky.¹²⁶

Na základě výše uvedeného trestního oznámení byla dne 6. ledna roku 1951 vypracována žaloba státním prokurátorem Karlem Střídou¹²⁷ a předána Státnímu soudu v Praze. Žaloba proti Václavu Novotnému obsahovala i dalších osm obžalovaných osob a celý případ probíhal pod názvem proces Zdeněk Kalva a spol.¹²⁸

¹²⁴ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Konfrontační zápis z 12. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²⁵ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Trestní oznámení z 13. prosince 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²⁶ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Trestní oznámení z 13. prosince 1950, VV_2653_MV_skupinovy_spis.

¹²⁷ Karel Střída pocházel z rolnické rodiny a původně byl zaměstnán jako soudce. Do komunistické strany vstoupil v roce 1947 a mezi lety 1950-1952 zastával post prokurátora u Státní prokuratury. VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech*, díl II., Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0. s. 139.

¹²⁸ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Žaloba z 6. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

Novotný byl obžalován za zločiny, které měl vykonávat již od začátku roku 1948, kdy pracoval jako vedoucí výroby v národním podniku Motorlet. Celé obvinění je spojeno s touto firmou a je podmíněno postem ve vedoucí pozici, kdy byl obžalovaný obviněn za to, že vydával příkazy k nesprávné výrobě, nezabránil přílišné výrobě tzv. zmetků a záměrně špatně zapsal splnění hospodářského plánu za rok 1949. Toto bylo první obvinění za neplnění jeho pracovních povinností. Dále byl obviněn za spolčování se s cizími mocnostmi a předávání tajných informací. Již od léta roku 1948 měl vyzrazovat jugoslávskému agentu Mirkovičovi údaje z odvětví leteckého průmyslu a jeho vývoje. Veškeré informace měly mít charakter státního tajemství. I přesto, že v Mirkovičovi agenta poznal, nadále mu poskytoval tajné informace, a to až do ledna roku 1949. Václav Novotný byl obviněn ze špionáže.¹²⁹

Žaloba také obsahovala návrh na trest obžalovaného dle zákona číslo 231/48 Sb. a dále požadovala, aby se hlavní líčení konalo před Státním soudem v Praze, kde by měl být předčítán trestní spis a osobní výkaz obviněného. Posledním požadovaným dokumentem byl posudek znalce v oboru vojenského a politického zpravodajství.¹³⁰

Posudek byl vyhotoven 14. ledna roku 1951 a obsahoval v úvodu posouzení jednání osob obžalovaných v kauze Zdeněk Kalva a spol., včetně Václava Novotného. Provinilci měli bojovat proti pracujícím lidu a do strany KSČ, do které výše jmenovaný roku 1945 vstoupil, se zapojili pouze za účelem maskovat své opravdové úmysly. K případu Novotného se posudek vyjadřoval o jeho styku s agentem Mirkovičovem, majorem jugoslávské armády vyslaným k přejímání leteckých motorů objednaných do Jugoslávie, a dále o špionáži, kterou prováděl v národním podniku Motorlet. Mělo se jednat o předávání informací agentovi o výrobě a druzích leteckých motorů v československém leteckém průmyslu, dále o dodání seznamu obráběcích strojů využívaných k výrobě klikové hřídele a plánu podnikových dílen. Novotný tak měl spáchat zločiny, které způsobily nenahraditelné škody.¹³¹

O datu soudního líčení se zmiňuje první zpráva státního prokurátora již ze 6. ledna, kde prokurátor Střída ve zprávě píše, že žaloba byla podána, také udává datum konání prvního řízení a jeho místo. Tím byla porotní síň v Praze na Pankráci. Dále zde popsal, že hlavnímu líčení bude předsedat Dr. Rudý, obhájkyň žalující strany bude L. Brožová a přítomen jako druhý prokurátor bude Dr. Munk.

¹²⁹ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Žaloba z 6. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹³⁰ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Žaloba z 6. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

¹³¹ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Posudek znalců z oboru vojenského a státně-bezpečnostního z 14. ledna 1951, V_2653_MV_skupinovy_spis.

Vojtěch Rudý, vlastním jménem Benjamin Roth se narodil v roce 1910 na Slovensku. Měl vysokoškolské vzdělání zakončené titulem JUDr. V průběhu druhé světové války byl zatčen a uvězněn v koncentračním táboře v Osvětimi. Po válce, v roce 1949, ho na vlastní žádost přidělili ke Státnímu soudu. Podílel se na procesech s kulaky, svobodně podnikajícími zemědělci, kteří odmítali kolektivizace. Rudý se ve funkci soudce dostal do většího veřejného povědomí například díky kauze s rolníky z Dobrušky, procesu s Josefem Čuperou a spol. či tzv. babického případu.¹³²

Ludmila Polednová Brožová byla absolventkou dvouleté Právnické školy pracujících. Ve skutečnosti však nebyla nijak právnicky vzdělaná a neměla žádnou praxi v tomto oboru. Po absolvování dvouleté školy se stala státní prokurátorkou a známá je především z procesu s Miladou Horákovou. Dále se jako prokurátorka osvědčila v procesech proti církvi. Jako jediná z osob ze sektoru justice, která se zúčastnila tohoto procesu, byla po roce 1989 za své zločiny odsouzena.¹³³

Ervín Munk byl na rozdíl od Brožové právnicky vzdělán a již dříve byl vedoucím advokátní poradny v Praze. I přes právníké vzdělání i praxi se stal prokurátorem u Státního soudu v Praze. Zúčastnil se například i známého procesu s Ing. Alfrédem Plockem.¹³⁴ V roce 1952 na vlastní žádost z funkce státního prokurátora odešel.

Podání žaloby tedy následovalo první soudní řízení, které proběhlo ve dnech 13. a 14. ledna 1951.¹³⁵ K soudu byly také dodány výpovědi čtyř svědků. Jelikož se jednalo o proces, který zahrnoval ještě dalších osm obžalovaných, pouze dvě z těchto výpovědí se vztahovaly k provinění Novotného. V obou výpovědích svědkové dosvědčují Novotného trestnou činnost a dále ještě popisují údajnou nezpůsobilost k jeho práci.¹³⁶

¹³² ZÍTEK, Adam a Jaroslav PAŽOUT. *Lexikon nejvyšších představitelů československé justice a prokuratury v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2019, 346 s. ISBN 978-80-88292-36-4. s. 254-255.

¹³³ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Nakladatelství Epoque, 2019, ISBN 978_80_755_673_6 [e Pub.]

¹³⁴ Ing. Alfréd Plocek byl odsouzen k trestu a popraven spolu s dalšími dvěma muži na začátku 50. let za špionáž. O tomto procesu pojednává dokumentární film z roku 2010 *Sny o tátovi*, kde vzpomíná na svého odsouzeného otce syn Alfréd.

¹³⁵ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Žaloba z 6. ledna 1951, VV_2653_MV_skupinovy_spis.

¹³⁶ ABS, Správa vyšetřování StB-vyšetřovací spisy, Výpovědi svědků Karla Abraháma z 21. srpna 1950 a Josefa Zabloudila z 11. prosince 1950, V_2653_MV_skupinovy_spis.

6.5 Rozsudek

Hlavní soudní přelíčení s Václavem Novotným se konalo ve dnech 13. a 14. ledna u Státního soudu v Praze. Dne 14. ledna vynesl soudce Dr. Rudý rozsudek, který ještě téhož dne nabyl své právní platnosti.¹³⁷

Obžalovaný byl shledán vinným ze sabotáže a špionáže. Přičemž bylo přihlédnuto k pohoršujícím okolnostem, kdy měl obžalovaný znát své povinnosti o udržení státního tajemství i z úlohy mu dané ve firmě. K odhlédnutí od původního záměru udělení trestu smrti měly dopomoci polehčující okolnosti, jimiž mělo být to, že obžalovaný byl vychováván městkou a buržoazní rodinou, za své názory přímo nemohl a mohl se tak ještě napravit, ke svým zločinům se přiznal, projevoval lítost a nikdy nebyl trestán.¹³⁸

Novotnému byl Státním soudem v Praze udělen trest odnětí svobody na 18 let, pokuta činící 10 000 Kčs, konfiskace veškerého majetku a ztráta občanských práv na dobu deseti let.¹³⁹ Konkrétní seznam zabavených věcí nebyl dohledán. Při konfiskaci měl být zabaven veškerý majetek, u kterého manželka nedokázala dokladem, že jej kupovala ona sama. Rodině tak byla zabavena například i kamna.¹⁴⁰ U soudu se dále nehájil a po ukončení hlavního líčení nepodal žádost o odvolání rozsudku.¹⁴¹

6.6 Výkon trestu

Další životní kapitola Václava Novotného se psala ve vězeňském zařízení. Trest nastoupil ihned po vynesení rozsudku. Kvůli torzovitosti pramenů, nelze přesně říci, kde přesně si Novotný trest odpykával. V roce 1955 však žádal o přezkoumání svého případu, přičemž krajský soud v Praze žádal od nápravného zařízení Ostrov u Karlových Varů posudek o chování daného vězně. Na tuto žádost dostal kladnou odpověď od výše uvedeného nápravného zařízení, tudíž lze potvrdit, že Novotný v tomto zařízení strávil nějakou část svého trestu.¹⁴²

Náčelník tábora v posudku Novotného napsal: „*Pracuje na práci na povrchu. Tuto práci vykonává velmi dobře, dosahuje dobrých výsledků. Plní pracovní normu na 120 % v průměru za poslední období. Ve své práci má dobré organizační schopnosti. Nyní se přihlásil, aby mohl pracovat ještě na těžší práci, aby tak mohl ukázat, že má správný poměr k práci a že*

¹³⁷ Národní archiv v Praze. Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹³⁸ Národní archiv v Praze. Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹³⁹ Byl odsouzen dle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

Národní archiv v Praze. Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹⁴⁰ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa.

¹⁴¹ Národní archiv v Praze. Státní soud, Rozsudek, 13.-14. ledna 1951, TS 1/1 3/51.

¹⁴² Národní archiv v Praze, Krajský soud v Praze, žádost o podání zprávy, 6. ledna 1955, TS 1/1 3/51.

*jeho výsledek práce je podílem na stavbě a výstavbě naší republiky. Příkazy a rozkazy svých nadřízených plní svědomitě. Jeho politické znalosti jsou poměrně dobré. Zapojuje se do zájmové činnosti na tábore ...V celkovém měřítku možno hodnotiti, že po stránce politické a se zaměřením na naše zřízení je dosti kladný.*¹⁴³

Do doby výkonu trestu byl započítán i čas, který Novotný strávil ve vyšetřovací vazbě, tj. od 11. července 1950. V roce 1956 na základě žádostí o přezkoumání mělo být započato přešetřování případu. O revizi žádal nejen samotný vězeň, ale i dva členové jeho rodiny, jeho matka, Anna Novotná a švagr, Josef Knébl. Jejich žádostem bylo nakonec vyhověno, Novotný se v červnu roku 1957 objevil opět u soudu, tentokrát to byl Krajský soud v Praze, a byl odsouzen ke třem letům vězení. Díky shledání příčiny jeho trestných činů za pouhou nedbalost a dobrému chování v nápravných zařízení mu byl trest odpuštěn. 28. června roku 1957 se stal Václav Novotný opět svobodným člověkem.¹⁴⁴

Umístění do věznice bylo pro mnohé vězně jistým způsobem jako vysvobození. Ve vazbě totiž byli vystavováni takovému utrpení, že odchod jim poskytoval jistou naději na lepší zacházení. Avšak většina věznic a trestních zařízení neposkytovala zrovna nejlepší životní podmínky. O přístupu k vězňům rozhodovalo jak vedení konkrétní věznice, tak složení místních vězňů, které se dělilo do tří skupin, retribuční, političtí a kriminální vězni. Osoby odsouzené v politickém procesu byly obvykle na nejnižším žebříčku vězeňské hierarchie a často byly kriminálními vězni psychicky i fyzicky napadáni. I takovéto delikty byly mnohdy ovlivněny především vedením věznic.¹⁴⁵

Ani tresty s nástupem do věznice neskončily. Důvodem k potrestání zde však již nebyla neochota spolupracovat s vyšetřovatelem, nýbrž porušení vězeňského řádu. Obvyklým trestem bylo zamezení kouření, doručování balíčků, dopisů a popřípadě i návštěv od svých nejbližších, které ani tak neprobíhaly nijak často. V horších případech byli trestaní umístěováni do korekce či temnice, kde obvykle panovaly katastrofální podmínky a kde jim bylo poskytováno méně stravy a vody než běžně, a kde neměli k dispozici ani příkryvku. Otřesné podmínky pak někdy ještě doprovázela další šikana v průběhu korekce. Následkem několikadenních až několikaměsíčních trestů v korekci byly přivozeny vězňům zdravotní problémy a někdy až smrt.¹⁴⁶

¹⁴³ Národní archiv v Praze, Krajský soud v Praze, žádost o podání zprávy, 6. ledna 1955, TS 1/1 3/51.

¹⁴⁴ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 26.-28. června 1957, 2 T 013/57.

¹⁴⁵ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 134-135.

¹⁴⁶ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 134-135, 143.

V dalším případě byli vězni umísťováni do táborů nucených prací, což je jeden ze znaků tzv. sovětizace vězeňského systému v Československu. První tábor tohoto typu vznikl v roce 1949. Oficiální název pracovních táborů se v průběhu let několikrát změnil, avšak jejich podstata zůstala stejná.¹⁴⁷ Jednalo se o trestanecká zařízení, kde měli být vězni separováni od ostatních občanů, převychováváni a dále zde sloužili i jako levná pracovní síla, kdy jim byla přiřazována práce i mimo jejich kvalifikaci. Dle pracovních výkonů jim pak byla přiřazována strava, jejíž množství bylo již tak nedostatečné pro těžce pracujícího člověka. V případě dlouhotrvajícího neplnění vysokých požadavků jim byl udělen i jiný trest.¹⁴⁸

Největší koncentrace těchto táborů se nacházela v okolí Jáchymovských dolů, kde trestanci byli nuceni pracovat především pro uranový průmysl. Ani základní hygienické podmínky v táborech nebyly splňovány, natož pak zásady bezpečnosti práce. Vězni mnohdy pracovali s materiály, jež vydávaly nebezpečné záření bez k tomu určených pomůcek. Časté vystavování radioaktivnímu záření se na mnohých zdravotně doživotně podepsalo.¹⁴⁹

Dne 15. června roku 1949 byla založena stanice sboru vězeňské stráže Ostrov. V tomto vězeňském zařízení existovalo celkem osmnáct trestaneckých pracovních táborů při uranových dolech na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku. Jednotlivé tábory obvykle dostávaly názvy dle důlních šachet, u kterých se nacházely. Ostrovská nápravná zařízení spadala do roku 1951 pod Ministerstvo spravedlnosti, poté jejich správu převzalo Ministerstvo národní bezpečnosti. Od tohoto roku byla převzata vnitřní ostraha táborů Sborem národní bezpečnosti a podmínky pro vězně se zpřísnily.¹⁵⁰

Vyprávění vnučky Václava Novotného jen potvrzuje katastrofální pracovní i životní podmínky. Všichni prý měli nosit jakési helmy, na kterých bylo měřidlo aktuálního radioaktivního záření, které při práci neustále ukazovalo na nejvyšší stupně radiace, kterým neměl být člověk již vystaven.¹⁵¹

Nástupem vězeňského trestu se možná trestancům ulevilo od neustálého násilí při výsleších, avšak dlouhá léta ve vězení znamenala i jiná příkoří. Za vězeňskými zdmi žádné aktivity nikdo nikdy nevykonával samostatně. Vše vždy probíhalo v rámci celých skupin, počínaje ranním vstáváním, konzumací jídla, přes sdílenou dobu v práci až po ulehnutí ke

¹⁴⁷ 1949-1950 Trestanecké pracovní tábory, 1950-1954 Pracovní útvary vězňů, Pracovní útvary odsouzených či potrestaných, 1954-1961 Nápravně pracovní tábory
PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 18.

¹⁴⁸ TAMTÉŽ s. 119.

¹⁴⁹ TAMTÉŽ s. 26-29.

¹⁵⁰ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 67, 68.

¹⁵¹ Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 18. prosince 2019, Krnsko.

spánku. Vězňům byly návštěvy dopřávány jen velmi zřídka, a probíhaly v přítomnosti dozorce.¹⁵²

6.7 Revize

Po smrti Stalina v roce 1953 nastalo uvolňování situace v Sovětském svazu a stejně tak začal proces tzv. destalinizace i v Československu. Zmírnily se ekonomické a vojenské požadavky Moskvy, což vedení KSČ přivítalo. Československo v čele s Antonínem Zápotockým¹⁵³ a Antonínem Novotným¹⁵⁴ se mohlo vydat novým směrem a začít tak řešit politickou, ekonomickou a sociální krizi vzniklou v době zakladatelského období. V sousedních zemích se začalo mluvit o nastolení „nového kursu“, jenž zahrnoval i prohlášení dodržování zákonů.¹⁵⁵

Prověřováním stížností, které popisovaly nezákonné rozsudky a zacházení s odsouzenými politickými vězni, byl pověřen ministr vnitra Rudolf Barák¹⁵⁶. Nejprve bylo zjištěno, že mnoho podezřelých se nachází stále ve vyšetřovací vazbě, i když s nimi k žádnému vyšetřování nedochází. Vedení strany KSČ však vidělo za propuštěním těchto vězňů pouze nežádoucí politické komplikace, a tak se paradoxně v důsledku revize dostala řada lidí před soud.¹⁵⁷

Do roku 1957 se dostalo do rukou Barákovy komise 16 000 žádostí o přezkoumání případu, prošetřeno jich bylo jen 6 978 a uznáno za neoprávněné pouze 50 z nich. Propuštěna na svobodu byla jen malá část odsouzených. Na těchto číslech se mohl podílet fakt, že komise byla tvořena i členy Státní bezpečnosti a justice, kteří se dříve na nezákonnostech podíleli.¹⁵⁸

Československá vláda nereagovala včas. Zatímco v sousedních státech se již konaly jisté revize, zde mezi lety 1953-1954 ještě probíhaly samotné politické procesy. Až na nátlak

¹⁵² PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 119

¹⁵³ Od roku 1948-1953 ve funkci předsedy vlády Československa, prezident Československa v letech 1953-1957.

¹⁵⁴ Od roku 1953-1968 ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ, Prezident Československa v letech 1957-1968

¹⁵⁵ FUKOVÁ, Hana. *Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990*, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012, s. 7.

¹⁵⁶ V letech 1953-1961 ministr vnitra Československa. V roce 1962 byl souzen za zločiny sabotáže a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví na 15 let. V roce 1968 byl jeho trest přerušen. Dle výsledků Kolderovy komise měl hrát Barák negativní roli při prvních rehabilitačních pokusech.

BÁRTA, Milan. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948-1989: ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, 231 s. Tváře moci. ISBN 978-80-87211-25-0.

¹⁵⁷ PERNES, Jiří. Politické procesy 50. let v Československu, In: *Moderní dějiny* [online] [vid. 7. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku>

Více k tématu: TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009, 169 s. ISBN 978-80-7021-982-9.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ.

množících se stížností na nezákonné rozsudky a nevhodné metody StB začala komise případy prověřovat.¹⁵⁹

Od roku 1955 žádal Václav Novotný o revizi případu. Nejen on sám, ale i jeho blízcí pro něj požadovali spravedlnost. V prosinci roku 1956 podala žádost o přezkoumání procesu jeho matka Anna Novotná a taktéž i švagr Josef Knébl.¹⁶⁰

Žádost o revizi byla vyřizována inspekcí ministerstva vnitra od ledna roku 1956 a na základě šetření případu bylo zjištěno, že obviněný byl ke své předchozí výpovědi donucen pomocí fyzického a psychického násilí. Jeho výslechy trvaly nepřiměřeně dlouhou dobu, a navíc mu bylo sprostě nadáváno. Závěrečný protokol měl být několikrát změněn, a to i před hlavním líčením. Navíc s obsahem protokolu odsouzený nesouhlasil. Novotný dále při šetření vypověděl, že byl odsouzen na podkladech, které nebyly ani objektivní ani pravdivé. Dokonce popsal, jak ho vyšetřovatel přemlouval k přiznání, že prý měl být odstrašujícím případem pro jiné opravdové odpůrce režimu. Na základě těchto nově zjištěných informací byl zrušen rozsudek Státního soudu.¹⁶¹

Obnovení trestního stíhání proti Novotnému bylo zahájeno až v prosinci téhož roku. V lednu roku 1957 byl Novotný eskortován do Pankrácké věznice, kde byl o několik měsíců později v rámci přešetření jeho případu znovu vyslýchán. Ve dnech 26. až 28. června roku 1957 proběhlo hlavní líčení v přezkoumání případu u Krajského soudu v Praze.

Vězeň byl znovu vyslýchán a všechny tehdejší důkazní materiály přezkoumány. Novotný neměl právníka a žádal o přidělení tzv. ex offo. V hlavním líčení soud vynesl nový rozsudek nad Václavem Novotným, přičemž ho zprostil obvinění za zločin sabotáže, ale ponechal mu vinu za špionáž. Původně byl odsouzen i za sabotáž, kdy špatně kontroloval výrobu, a tak se zvyšoval počet závadných výrobků a dále měl zfalšovat plnění hospodářského plánu. Nekvalitní výroba byla připsána pouze nedbalosti. Procento v plnění hospodářského plánu mělo být navýšeno pomocí rozpracovaných výrobků, což bylo od roku 1950 povoleno. K trestnému činu sabotáže tedy podle nového rozsudku dojít nemělo.¹⁶²

Krajský soud odsoudil Novotného k odnětí svobody v době trvání deseti. To znamenalo, že měl Novotný po červnu roku 1957 strávit ve vězení další tři roky a poté měl být propuštěn na svobodu.¹⁶³

¹⁵⁹ TAMTÉŽ.

¹⁶⁰ Národní archiv v Praze, Generální prokuratura, zpráva Krajskému soudu v Praze, revize případu, 18. prosince 1957, 7 Spt I 1/51.

¹⁶¹ Národní archiv v Praze, Generální prokuratura, zpráva Krajskému soudu v Praze, revize případu, 18. prosince 1957, 7 Spt I 1/51.

¹⁶² Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 26-28. června 1957, 2 T 013/57.

¹⁶³ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 26-28. června 1957, 2 T 013/57.

Ještě téhož dne, kdy byl tento rozsudek vyřknut, soud zasedal podruhé. Dle dalšího a konečného usnesení soudu byl Novotný nakonec osvobozen. K propuštění na svobodu mu dopomohla amnestie prezidenta republiky ze dne 4. května roku 1953.¹⁶⁴

6.8 Rehabilitace 1968

Rok 1968 byl rokem převratných změn. Začalo období polevování komunistického teroru, v lednu toho roku se stal tajemníkem ÚV KSČ Alexander Dubček a na místo prezidenta Novotného byl dosazen Ludvík Svoboda. Toto období je nazýváno tzv. Pražským jarem¹⁶⁵ a trvalo až do srpna 1968. Přetvořená vláda se snažila o politiku tzv. socialismu s lidskou tváří. Do povědomí společnosti se také dostaly zprávy o politických procesech. Během předchozích let bylo vyneseno několik prezidentských amnestií, díky kterým se velký počet vězňů dostal na svobodu. Mnoho z propuštěných bylo velmi často pronásledováno a nebylo jim dovoleno vrátit se do původního zaměstnání. Represe někdy zasáhly i jejich děti, kterým pak bylo zakázáno studium středních či vysokých škol.¹⁶⁶

Po odhalení nezákonné výroby politických procesů začala společnost požadovat změny. Začaly vznikat spolky nestraníků¹⁶⁷, které podněcovaly vznik nového rehabilitačního zákona, který by se týkal nejen rehabilitace bývalých vězňů a potrestání osob zodpovědných za nezákonné rozsudky, ale i návratu obětí do společenského života. Občané se záznamem v trestním rejstříku se na veřejnosti často nevyjadřovali.¹⁶⁸

Veškeré snahy prosadit zákon o rehabilitaci nakonec vyústily v ustanovení zákona č. 82/1968 Sb.¹⁶⁹ Zákon byl vládou schválen 6. června 1968. Jeho podstatou mělo být urychlení nápravy nezákonných rozsudků za pomoci individuálního přezkoumání případů. Revizí měly projít případy, jejichž rozsudky vynesl Nejvyšší soud, bývalý Státní soud, krajské soudy a vyšší vojenské soudy, a které proběhly mezi 24. říjnem 1948 a 31. červencem 1956. Rozdíly neměly být kladeny mezi komunisty a nekomunisty. Rehabilitováni však měli být pouze lidé, u nichž

¹⁶⁴ Amnestie prezidenta Zápotockého, č.1/1953, amnestie se nevztahovala na sabotáž, velezradu a vyzvědačství. In: trestni-rizeni.com. [online] [vid. 26. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-4-kvetna-1953>.

Soukromý archiv rodiny Novotných, Usnesení, Krajský soud v Praze, 26-28. června 1957, 2 T 013/57.

¹⁶⁵ Období polevování, demokratizační změny ve společnosti, zrušení cenzury, In: totalita.cz, [online] [vid. 18. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.totalita.cz/1968/1968.php/>

¹⁶⁶ FUKOVÁ, Hana. *Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990*, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012, s 22.

¹⁶⁷ V této době vznikla skupina K231, klub odsouzených zákonem č. 231/48 Sb.

¹⁶⁸ FUKOVÁ, Hana. *Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990*, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012, s 13.

¹⁶⁹ Zákon č. 82/1968 Sb., zákon o rehabilitaci

se vina neprokázala, a ti pak měli být odškodněni morálně i hmotně a na náklady státu mohl být uveřejňován výsledek rozsudku. Dále jim mělo být umožněno opět se zařadit do společnosti.¹⁷⁰

Podle zákona č. 82 z roku 1968 bylo uvedeno před rehabilitační soudy 2900 osob, 182 z nich bylo odsouzeno k mírnějšímu trestu a ostatní byli zcela rehabilitováni. V důsledku tzv. normalizace¹⁷¹ však byly nové rozsudky zrevidovány a 1714 rehabilitací zrušeno. Pro úplnou rehabilitaci obětí politických procesů mohl být nakonec vytvořen zákon až po pádu komunistického režimu.¹⁷²

Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky dne 23. dubna roku 1990 schválilo zákon o rehabilitaci č. 119/1990¹⁷³. Tento zákon byl sestaven s účelem zrušit soudní rozsudky, které byly provedeny v rozporu s principy občanských demokratických práv a svobod.¹⁷⁴

Mnozí z odsouzených se však rehabilitace již nedožili. V těchto případech bylo hmotné odškodnění poskytováno jejich příbuzným.

Žádost o zahájení rehabilitačního řízení podal Václav Novotný 13. května 1968. Hlavním účelem žádosti bylo přezkoumání rozsudku z 28. června 1957. Ačkoliv byla žádost podána již v roce 1968, vyřízena byla Krajským soudem v Praze až 22. července 1971. K žádosti byly přiloženy nové důkazy v podobě nové výpovědi Václava Novotného, v níž se pokouší racionálně vysvětlit činy, za které byl odsouzen v roce 1951.¹⁷⁵

Velké množství nekvalitních výrobků, za které byl viněn, odůvodňuje takto. Za druhé světové války firma Walter, později znárodněný Motorlet, vyráběla součástky do leteckých motorů pro německé Luftwaffe. V rámci sabotáže se vyrábělo mnoho nedokonalých výrobků, které však po válce skončily ve skladu. Ty byly později využívány pro další výrobu.¹⁷⁶

Dále pak osvětlil situaci s údajným imperialistickým špiónem Mirkovičem, který byl do Československa vyslán z tehdejší Jugoslávie, aby zde dohlížel na předávání výrobků z Motorletu. Jeho přítomnost byla zaštitěna dohodou ministerstev zahraničního obchodu obou

¹⁷⁰ Sten protokol z 24. schůze Národního shromáždění republiky Československé ze dne 25. června 1968. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online] [vid. 24. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/024schuz/s024006.htm>

¹⁷¹ OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, ISBN 80-7285-011-3.

¹⁷² KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, 253 s. ISBN 80_85947-75-7, s. 220.

¹⁷³ Zákon č. 119/1990 Sb., zákon o soudní rehabilitaci.

¹⁷⁴ Více k zákonu: Federální shromáždění České a Slovenské Federativní republiky, *Zákon ze dne 23. dubna 1990 o soudní rehabilitaci*. Praha: Econtax Press, 1990, ISBN 80-900113-0-3.

¹⁷⁵ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 22. července 1971, 2 T 013/57.

¹⁷⁶ Soukromý archiv rodiny Novotných, dopis Václava Novotnému adresovaný Krajskému soudu v Praze, 10. října, 2 T 013/57.

zemí. Mirkovičovi měl Novotný vyzradit státní tajemství, ve své nové výpovědi však tvrdí opak. Předal mu informace pouze o věcech, které byly součástí licenční smlouvy. Navíc mu měl přidat pouze seznam strojů pro obrábění a plánek soustružny, což však ve výpovědi obhájil tvrzením, že tím poskytl pouze doplňující a nezbytnou informaci. Navíc uvedl, že v seznamu uvedl stroje pouze československé výroby, čímž nepoškodil, ale spíše podpořil československé hospodářství. V plánu soustružny se pak sice měly nacházet i stroje na výrobu automobilů Aero-Minor, které neměly být zveřejňovány, o těch ale měl Novotný již vědět, že jejich výroba bude zastavena a nahrazena. Tudíž zveřejnění těchto informací nepovažoval za nijak škodlivé.¹⁷⁷

Když se pak Jugoslávie měla připojit k imperialistickým státům, museli z podniku odejít všichni jugoslávští učedníci, kterých mělo být okolo sto padesáti. Taktéž Mirkovič dostal zákaz vstupu do podniku. Novotnému se několikrát podařilo dojednat mu propustku do závodu, nakonec však Mirkovič musel opustit stát s nálepkou nežádoucího a nepřátelského živlu. Obchodní dohoda s Jugoslávií přetrvávala, ale zakázky nebyly předány všechny, a tak měly skončit ve skladu. To zapříčinilo nesplnění jednotného hospodářského plánu. Dle slov Novotného bylo prý třeba, aby za to někdo nesl odpovědnost, a tak bylo zavřeno vedení Motorletu.¹⁷⁸

Návrh na rehabilitaci byl zamítnut na základě tvrzení, že rozsudek byl vynesena až po prosinci roku 1956, tedy nespadá do kategorie, kdy byly takovéto případy rehabilitovány.¹⁷⁹ Odvolání mohl podat u Nejvyššího soudu.¹⁸⁰

Dále se případu věnoval rehabilitační senát 5. července roku 1972. Ten však také neuznal Novotnému nárok na znovuotevření případu a případné rehabilitování poškozeného. Toto záporné rozhodnutí odůvodnil tím, že případ byl již v roce 1957 přezkoumán a odsouzený byl sice zproštěn viny ze sabotáže, ale zůstal vinen z trestného činu špionáže, ohrožení státního tajemství z nedbalosti. Byl tak odsouzen na deset let, ze kterých měl již sedm za sebou, a na základě amnestie prezidenta republiky ze 4. května 1953 byl nakonec propuštěn. Toto pro rehabilitační senát znamenalo, že již rehabilitován jistým způsobem byl a případu se dál nevěnoval. V závěru soudního usnesení se pak mluví o další možnosti podání žádosti o přezkoumání případu, za podmínky, že budou dodány další soudu dosud neznámé důkazy.¹⁸¹

¹⁷⁷ Soukromý archiv rodiny Novotných, dopis Václava Novotnému adresovaný Krajskému soudu v Praze, 10. října, 2 T 013/57.

¹⁷⁸ TAMTÉŽ

¹⁷⁹ 1. ledna 1953-31. prosince 1956, Bude rozvedeno dále.

¹⁸⁰ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 22. července 1971, 2 T 013/57.

¹⁸¹ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 5. července 1972, 2 T 013/57

Neúspěšnost žádosti o rehabilitaci mohla zapříčinit již výše zmíněná normalizace, která zamezila aplikaci reformního myšlení roku 1968. V Československu po srpnu tohoto roku došlo k oslabování mocenskopolitického vlivu funkcionářů usilujících o pokračování v polednové politice, při níž docházelo ke snahám reformovat stávající vládu.¹⁸²

Po této zkušenosti se Václav Novotný již nepokoušel podávat žádné žádosti o rehabilitaci svého případu. Dle slov Ilony Novotné poté tvrdil, že byl rád za každý moment na svobodě a soud už nikdy nechtěl vidět.¹⁸³

6.9 Život po propuštění

Do roku 1989 byla jistá část vězňů propuštěna na svobodu, což znamenalo přerušeni výkonu trestu, ne však zrušení původního rozsudku a občanskoprávní odpovědnosti. Mnozí z nich byli na svobodě dále sledováni.¹⁸⁴ Při odchodu z vězení vězni podepisovali prohlášení, ve kterém stvrzovali, že budou mlčet o událostech a řádu za vězeňskými zdmi. Strach, že budou znovu zatčeni jim pak zavíral ústa a o svých zážitcích a případných traumatech z dob uvěznění nehovořili ani se svými blízkými, natož aby někde veřejně vystupovali. Toto se změnilo až po převratu vládního zřízení v roce 1989, kdy dokonce vznikl spolek bývalých politických vězňů s názvem Konfederace politických vězňů.¹⁸⁵

Ne vždy se bývalí trestanci setkávali pouze s negativním chováním vůči nim, ale ve většině případů jim ještě dlouho po propuštění zůstala nálepka občana druhé kategorie či cejch politického vězně. Často pak měli problémy s hledáním pracovních míst, na úřadech a na pracovišti se s nimi mnohdy jednalo taktéž jako s podřadnými. Okolí k nim začalo přistupovat s jakýmsi despektem a v mnohých případech byli stigmatizováni až diskriminováni i jejich příbuzní. Navázat na starý způsob života bylo častokrát téměř nemožné a na mnohé nečekali ani jejich původní partneři. Nejinak tomu bylo i v případě Václava Novotného.¹⁸⁶

V roce 1957 byl Václav Novotný propuštěn z vězení. Jeho návrat však nesměřoval zpět k jeho manželce. Ta mu již několik měsíců po vynesení rozsudku v roce 1951 oznámila, že na něj osmnáct let, ke kterým byl nepodmíněně odsouzen, čekat nebude. V době, kdy byl její

¹⁸² 21. srpna roku 1968 do Československa vpadla vojska pěti socialistických států v čele se Sovětským svazem. KAPLAN, Karel. Československo v letech 1967-1969. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, 4. část, s. 73-73.

¹⁸³ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa.

¹⁸⁴ Pronásledování samotného Novotného se nijak nepotvrdilo, tedy lze předpokládat, že toho byl ušetřen.

¹⁸⁵ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: političtí vězni padesátých let-trauma, adaptace, identita*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 404 s. ISBN 978-80-7422-590-1. s. 279-282.

¹⁸⁶ TAMTÉŽ s. 282-286.

manžel ve vězení s ním navázala kontakt pouze v podobě dopisů, a to navíc pouze v případě, když potřebovala poslat manželovy drobné vydělané částky.¹⁸⁷

V bytě, kde jeho žena žila nebylo již pro Václava Novotného místo, a proto se nastěhoval do manželčiny chaty, která se, až donedávna, nacházela u Mnichova Hradiště na Horce. Se svou ženou Marií Knéblovou již nikdy ve společné domácnosti nežil, ale pro nechut se opětovně muset postavit před soud se s ní hned nerozvedl. K rozvodu došlo, až když zjistil, že se Knéblová údajně těší na vdovský důchod.¹⁸⁸

Václav Novotný měl dva syny, Milana, kterému byly v čase otcově zatčení čtyři roky a Václava, kterému bylo jedenáct. V době, kdy nemohl ovlivnit jejich osudy, byl syn Milan přenechán do péče dětského domova v Mladé Boleslavi a jeho starší syn Václav v té době docházel na učňovský obor zemědělský a bydlel u své tety.¹⁸⁹

Mladší syn Milan se tedy ve svých čtyřech letech ocitl v dětském domově v Mladé Boleslavi¹⁹⁰, kde byl ostatními dětmi odstrkován. Nejen že to byl syn politického vězně, ale navíc měl nad jedním okem pokleslé víčko, pro které se mu děti vysmívaly. Jeho matka ho do domova chodila navštěvovat a nosila mu bonbóny, kterými pak ostatní děti uplácel, aby ho netrápily. Dle vyprávění Ilony Novotné, manželky staršího syna Václava, však Milan potřeboval spíše zimní kabát a teplé oblečení, které mu zastupoval pouze jeden starý svetr. Zaměstnanci na dětmi odstrčeného Milana neměli brát ohled, jelikož to byl syn politického vězně. V patnácti letech dětský domov opustil, vrátil se ke své matce a začal docházet na učňovský obor pokrývač střech. Ačkoli ho jeho matka umístila do dětského domova a do jeho patnácti let se o něj nestarala, měl k ní kladnější vztah než k otci, kterému situace neumožnila se o syna starat. Svého otce vinil za to, že ho jako malé dítě opustil. Obviňoval ho na základě tvrzení jeho matky, která dále také podněcovala další nesváry mezi otcem a synem.¹⁹¹

Druhý a zároveň starší syn Václav byl ve svých jedenácti letech předán do péče rodiny Knéblových, což byli jeho příbuzní, strýc a teta. Tito manželé se o Václava starali jako o vlastního a zatčení otce mu objasňovali jinak než jeho matka. Dle manželů Kneblovyh byl otec Václava pouze nevinnou obětí komunistického režimu. Oni sami nepodporovali komunistickou stranu a nebyli ani jejími členy. Jelikož se jejich bydliště nacházelo v Mladé Boleslavi, tak mohl

¹⁸⁷ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa.

¹⁸⁸ Soukromý archiv rodiny Novotných, dopis Václava Novotnému adresovaný Krajskému soudu v Praze, 10. října, 2 T 013/57.

¹⁸⁹ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa.

¹⁹⁰ Tento dětský domov vznikl již v roce 1927, mezi lety 1950 až 1987 měl oficiální název Zvláštní dětský domov a nacházelo se v něm obvykle okolo 120 dětí. V této době byl také umístěn ve druhém patře základní školy v Mladé Boleslavi v ulici se současným názvem Václava Klementa.

Dětský domov Mladá Boleslav, [online] [vid 1. 6. 2020] <https://www.skolanacelne.cz/detsky-domov/>.

¹⁹¹ Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 29. 5. 2020, Krnsko.

Václav navštěvovat svého bratra v dětském domově. Bratři tak neztratili vzájemný kontakt a jejich vztah byl vždy kladný.¹⁹²

Svého otce ve vězení synové nikdy nenavštívili. Tak si to uvězněný Novotný údajně i přál. Když byl potom Václav Novotný propuštěn na svobodu, jeho starší syn s ním ihned navázal kontakt a začal ho pravidelně navštěvovat. Mladší syn ho kvůli matce, která ho měla nabádat k nenávisti k otci a o kterou se v pozdějších letech staral, odmítal navštěvovat. Oba se pak setkali a smířili až na svatbě dcery staršího syna.¹⁹³

Po propuštění, v červnu roku 1957, požádal Novotný o práci v Liazu. Tam byla jeho žádost pro kriminální minulost o práci odmítnuta. Jak již bylo výše zmíněno, v případech bývalých politických vězňů to nebyl neobvyklý postup. Namísto postu ve firmě Liaz mu byla přidělena práce v cihelně, která se nalézala v Kněžmostu. Po několika měsících práce v cihelně se nakonec přihlásil a byl přijat do automobilového závodu Škoda auto, kde pracoval ve svařovně, později pak jako frézař na obráběcích strojích. Na jiné pozice, i přes jeho technickou kvalifikaci, již nikdy nebyl dosazen a v automobilovém závodě setrval až do roku 1966, kdy odešel do důchodu.¹⁹⁴

O zkušenostech, kterých nabyl v době, kdy byl uvězněn prý nikdy příliš nerozprávěl. V posledních letech života byl pak ochoten útržkovitě vyprávět o času, který strávil ve vězení, avšak nikdy se do takového vyprávění nepouštěl bez předchozí iniciativy tazatelů. Paradoxem bylo, že i přes špatné zkušenosti, jež mu přinesla doba totalitního režimu, nikdy nepřestal věřit v komunistickou stranu. Dle vyprávění údajně věřil, že jeho proces byl pouhým administrativním omylem. Toto tvrzení je však v rozporu s výpovědí z roku 1957 samotného Novotného, kde tvrdil, že vyšetřovatel, který ho v roce 1951 vyslyšel, mu vysvětlil, proč se stal obětí politického procesu. Údajně se Novotný dozvěděl od svého vyslyšajícího, že je souzen proto, aby sloužil jako odstrašující případ pro ty, kteří by se chtěli postavit režimu. Navíc byl ze strany vyloučen a nikdy se již do ní nevrátil.¹⁹⁵

Většinu času svého svobodného života pak trávil venku a společnost prý příliš nevyhledával, ba dokonce prý přímo nesnášel cizí lidi. Poslední chvílky života Václava Novotného se odehrávaly v jeho bytě v Mladé Boleslavi, kde žil od roku 1984 a kam ho chodil navštěvovat především jeho syn Václav, později i s manželkou a dcerou. Přesto, že strávil

¹⁹² Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 29. 5. 2020, Krnsko.

¹⁹³ Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 29. 5. 2020, Krnsko.

¹⁹⁴ Soukromý archiv rodiny Novotných, dopis Václava Novotného adresovaný Krajskému soudu v Praze, 10. října, 2 T 013/57.

¹⁹⁵ Soukromý archiv rodiny Novotných, Rozsudek, Krajský soud v Praze, 28. června 1957, 2 T 013/57.

několik let svého života v uranových dolech na Jáchymovsku, dožil se vysokého věku 83 let. Umřel 31. března 1990 na důsledek nemoci rakovinového typu.¹⁹⁶

6.10 Rehabilitace 1990

Po událostech, které vedly k pádu komunistického režimu, bylo nutné se nějak vyrovnat s minulostí země. Jedním důsledkem transformace československé společnosti byla potřeba rehabilitace neprávem odsouzených osob. Většina bývalých politických vězňů byla v roce 1990 již v pokročilém věku, a proto bylo nutné vymyslet řešení otázky rehabilitace.¹⁹⁷

Kvůli potřebě rychlého řešení měla být rehabilitace tzv. ex lege, ze zákona. To znamenalo, že jednotlivé případy nebyly samostatně přezkoumávány. Nárok na rehabilitaci tak dle zákona měli mít lidé odsouzení za velezradu, rozvracení republiky, sdružování, hanobení či pobuřování proti republice, nedovolené opuštění republiky, sabotáž, zneužívání náboženské funkce.¹⁹⁸

Zákon číslo 119/1990 o rehabilitaci vstoupil v platnost dne 23. dubna 1990 a rušil soudní rozhodnutí vydaná od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 vydaná dle vyjmenovaných paragrafů zákonů č. 50/1923 Sb., č. 231/1948 Sb., č. 86/1950 Sb., č. 140/1961 a zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění 99/1969. Znamenalo to zproštění viny, nárok na 2500 Kčs za každý měsíc vazby či výkonu trestu, náhradu újmy na zdraví, nárok na náhradu nákladů trestního řízení, obhajoby a uhrazeného peněžního trestu.¹⁹⁹

Již v době, kdy byl Václav Novotný po smrti, v roce 1990, byli oba jeho synové v rámci rehabilitačního zákona číslo 119/1990 odškodněni. Dle rozhovoru s Ilonou Novotnou mělo k náhradě dojít v podobě dluhopisů o hodnotě několika desítek tisíc korun v platnosti na tři roky. Konkrétně se již však nepodařily dohledat oficiální dokumenty o přesné době a výši náhrady.²⁰⁰

¹⁹⁶ Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 18. prosince 2019, Krnsko.

¹⁹⁷ FUKOVÁ, Hana. Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012, s. 33.

¹⁹⁸ FUKOVÁ, Hana. Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012, s. 33.

¹⁹⁹ Zákon č. 119/1990 Sb., zákon o soudní rehabilitaci. Federální shromáždění České a Slovenské Federativní republiky, Zákon ze dne 23. dubna 1990 o soudní rehabilitaci. Praha: Econtax Press, 1990, ISBN 80-900113-0-3.

²⁰⁰ Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa

7 Závěr

Tato práce se zabývala politickými procesy 50. let 20. století. Konkrétně pojednávala o osudu Václava Františka Novotného, který byl v roce 1951 odsouzen u Státního soudu v Praze. Perzekuce v tzv. zakladatelském období postihly velké množství obyvatel Československa. K represím vůči obyvatelstvu docházelo až do roku 1989, kdy došlo ke změně vládního systému.

Podrobněji jsem se zaměřila, jak již bylo výše řečeno, na případ Václava Novotného, který byl odsouzen v procesu Zdeněk Kalva a spol. Znamená to tedy, že byl zahrnut do případu s dalšími osmi lidmi. Všech osm obviněných mužů se v lednu roku 1951 dostalo před Státní soud v Praze. Tresty pro ně byly přísné. Konkrétně Václav Novotný byl odsouzen na 18 let za špionáž a sabotáž.

Proti rozsudku se neodvolal a ihned nastoupil do výkonu trestu, ale s odsouzením i tak nesouhlasil. V nevinu věřila i jeho maminka a švagr, kteří velmi brzy začali žádat o revizi případu. Případ byl znovu obnoven v roce 1957. Během revize, která proběhla v červnu roku 1957 u Krajského soudu v Praze, byl Novotný zproštěn viny ze sabotáže a odsouzen na 10 let. Jelikož se na zbylé provinění, špionáž, vztahovala amnestie prezidenta republiky, byl po druhém přelíčení Krajského soudu v Praze ještě v červnu téhož roku propuštěn na svobodu. V roce 1968 pak žádal o rehabilitaci svého případu. Jeho žádost byla zamítnuta a rehabilitace se dočkali až jeho synové v roce 1990.

Z dostupných materiálů vyplývá, že kauza byla vykonstruována orgány StB. Represe se nevyhnuly žádné vrstvě obyvatelstva. Fakta, že byl Novotný ve vysokém postavení a udržoval pracovní styky s cizincem, jen poskytla dobrou záminku k jeho obvinění a odsouzení. Důkazní materiály k případu byly nejasné a výpovědi obviněného i svědků nedůvěryhodné. Navíc vyslyšení později potvrdili, že z nich byly výpovědi vymoženy pomocí fyzického a psychického násilí.

Potřebné informace k analýze procesu byly čerpány z archivů, Národní archiv v Praze, Archiv bezpečnostních složek a soukromý archiv rodiny Novotných. V archivních materiálech se mi podařilo nalézt a probádat zápis o zadržení, vyslyšení, osobní spis, žalobu, rozsudek a další spisy týkající se procesu Václava Novotného. Cenným zdrojem informací se mi staly i pamětnice, které vypovídaly o osobním životě Václava Novotného. Jejich vzpomínky mi umožnily přístup k informacím, jež nejsou dostupné v písemných pramenech. Političtí vězni většinou neměli snadný návrat do běžného života. Nebylo jim dovolováno vracet se do starého

zaměstnání a společnost je mnohdy vnímala jako druhořadá osoby. Takovouto zkušenost měl i Václav Novotný, a proto se nejspíš po zbytek života stranil lidem.

Nejen jeho život, ale i život jeho rodiny se v roce 1950 změnil. Původně dobře finančně zabezpečená rodina vysoce postaveného muže musela opustit podnikový byt a byla zbavena i valné části majetku včetně automobilu. Dvě malé děti ztratily otce a žena manžela. O staršího jedenáctiletého Václava se začala starat jeho teta se strýcem a mladší čtyřletý syn Milan byl umístěn do dětského domova.

Z rozhovorů s Ilonou Novotnou se nezdá, že by rodina dobře fungovala již před Václavovým zatčením, avšak je možné považovat odvedení otce od rodiny za definitivní příčinu jejího rozpadu. Během doby trvání trestu neměl žádné návštěvy. Jeho manželka se ho zřekla téměř ihned po odsouzení a neumožnila mu kontakt ani s dětmi. Novotný tak ztratil příležitost vychovávat a podporovat své dospívající děti. Při návratu z vězení ho jeho vlastní děti téměř neznaly a mladší Milan se s ním nechtěl ani vidět. Neprávem vinil otce za nelehké dětství strávené v „útulku“. Po propuštění navázal dobrý vztah pouze se starším synem Václavem a později i s jeho rodinou. K ženě se nikdy nevrátil a v pozdějších letech se s ní rozvedl.

Na závěr bych si dovolila konstatovat, že svým bádáním jsem sice zodpověděla mnoho otázek k případu Václava Novotného, ale zároveň se objevilo mnoho dalších nejasností, které by stály za prozkoumání. Například se mi nepodařilo najít detailnější informace o místě výkonu trestu. Dále zde zůstává otevřené téma, které se týká zbylých osmi odsouzených mužů. Jistě by bylo hodnotné probádat případy všech odsouzených v této kauze.

Tato práce, pojednávající o osudu Václava Novotného, by snad mohla být nápomocná k pochopení tehdejšího režimu. Problematika politických procesů patří mezi současná žadaná témata, avšak množství neprobádaných případů je a nejspíš ještě dlouho zůstane velké.

8 Seznam použité literatury

8.1 Prameny

8.1.1 Nevydané prameny

- Archiv bezpečnostních složek, Praha
- Národní archiv, Praha
- Soukromý archiv rodiny Novotných

8.1.2 Orální historie

Rozhovor s Ilonou Novotnou ze dne 22. prosince 2019, Česká Lípa

Rozhovor s Ilonou Šemberovou za dne 18. prosince 2019, Krnsko

8.2 Literatura

- BÁRTA, Milan. *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948-1989: ministři a jejich náměstci*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, Tváře moci. ISBN 978-80-87211-25-0.
- BÍLEK, Jiří a Karel KAPLAN-*Pomocné technické prapory 1950-1954: vznik, vývoj, organizace a činnost*. Karel Kaplan-*Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*. ISBN 80-85270-06-4.
- CIHLA, Václav. *Politické procesy v 50. letech*. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2013.
- Federální shromáždění České a Slovenské Federativní republiky, *Zákon ze dne 23. dubna 1990 o soudní rehabilitaci*. Praha: Econtax Press, 1990, ISBN 80-900113-0-3
- FUKOVÁ, Hana. *Rehabilitace politických vězňů v Československu. Zákony o rehabilitaci z let 1968 a 1990*, Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2012.
- JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008, ISBN 978_80_70_902_7.
- KAPLAN, Karel a Jiří MARCO. *Nekrvavá revoluce*. V ČSFR 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993, ISBN 80-204-0145-8.
- KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister a Principal, 2001, ISBN 80_85947-75-7.

- KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*: Brno: Doplněk, 1999, ISBN 80-7239-024-4.
- KAPLAN, Karel. *Největší politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Nakladatelství EPOCHA, 2019, ISBN 978_80_755_673_6 (e Pub.).
- KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost. historie vzniku a působení STB jako mocenského nástroje KSČ.* Praha: Plus, 2015, ISBN 978-80-259-0364-3. (e Pub).
- KAPLAN, Karel. Útěky do emigrace 1948 [2. část], Prokop Drtina. In: *Historický obzor*, 1999, r. 10, č. 11/12, ISSN 1210-6097
- KAPLAN, Karel. *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka.* Praha: Mladá fronta, 1992, ISBN 80-204-0269-1.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967-1969.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993, 4. část, 81 s. ISBN 80-04-26142-6.
- KODEŠOVÁ, Šárka. *Bulharsko a roztržka Stalin-Tito.* Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Pardubice, 2016.
- KOSOVA, Karolína. *Politické procesy v 50. letech Kauza Bernhard, Brožová, Hertzog, Líman.* Bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 2018.
- OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, ISBN 80-7285-011-3.
- PELIKÁN, Jan a Miroslav TEJCHMAN. *Dějiny Jugoslávie (1918-1991).* Praha: Karolinum, 1994, 89 s. ISBN 80-7066-939-X.
- PERNES, Jiří, Jaroslav POSPÍŠIL a Antonín LUKÁŠ. *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu.* Praha: Brána, 2008. ISBN 978-80-7243-382-7.
- PINEROVÁ, Klára. *Do konce života: politici vězni padesátých let: trauma, adaptace, identita.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, ISBN 978-80-7422-590-1.
- PORTMANN, Kateřina. *Druhá vlna retribuice po únoru 1948 – případ Vladimíra Krajiny.* In: BURSÍK, Tomáš, Jaroslav PAŽOUT, Kateřina PORTMANN a Tomáš VILÍMEK. *Třídní (ne)spravedlnost: Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2020. ISBN 978-80-88292-60-9.
- RAŠKA, Francis D. *Opuštění bojovníci: historie Rady svobodného Československa: 1949-1961.* Praha: Academia, 2009, 286 s., sv. 5. ISBN 978-80-200-1798-7.
- REMEK, Branko. *Automobil a spalovací motor: historický vývoj.* Praha: Grada Publishing, 2012, 159 s. ISBN 978-80-247-3538-2.

- TOMEK, Prokop: StB jako historický pramen, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005.
- TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009, ISBN 978-80-7021-982-9.
- TOMEK, Prokop. *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Praha: Vyšehrad, 2009, ISBN 978-80-7021-982-9.
- ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno: Stilus, 2016, ISBN 978-80-87122-99-0.
- VANĚK, Miroslav. Orální historie ve výzkumu soudobých dějin. Praha. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 175 s. Hlasy minulosti, sv. 1. ISBN 80-7285-045-8.
- VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech, díl I.*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0.
- VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech, díl II.*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0.
- VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš: *Československá justice v letech 1948-1953, v dokumentech, díl III.*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, ISBN 80-86621-03-0.
- ZÍTEK, Adam a Jaroslav PAŽOUT. *Lexikon nejvyšších představitelů československé justice a prokuratury v letech 1948-1989*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2019, 346 s. ISBN 978-80-88292-36-4.

8.3 Internetové zdroje

- Biografický slovník českých zemí 4, Praha 2006, Historický ústav AV ČR [online] [vid 1. 6. 2020] Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BERVIDA_Jan_4.9.1893-26.1.1962.
- PERNES, Jiří, Politické procesy 50. let v Československu, in: Moderní dějiny [online] [vid. 1. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/politicke-procesy-50-let-v-ceskoslovensku/>
- In: Moderní dějiny <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/priprava-prubeh-a-dusledky-unora-1948-slovy-komunisticky-politiku/http://>
- In: totatlita.cz [online] [vid. 7. 4. 2020]. Dostupné z:

<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/kvp.php/>

- In: totalita.cz, [online] [vid. 18. 4. 2020] Dostupné z:
<http://www.totalita.cz/1968/1968.php/>
- Sten protokol z 24. schůze Národního shromáždění republiky Československé ze dne 25. června 1968. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online] [vid. 24. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/024schuz/s024006.htm>
- <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-4-kvetna-1953>
- Česká automobilová společnost, [online] [vid. 1. 6. 2020] Dostupné z: http://www.cas-sae.cz/o_nas.php
- Dětský domov Mladá Boleslav, [online] [vid 1. 6. 2020]
<https://www.skolanacelne.cz/detsky-domov/>.

9 Seznam příloh

Příloha 1 – Václav Novotný v době zatčení, Archiv bezpečnostních složek, Praha,
V_2653_MV_skupinový spis.

9.1 Přílohy

Příjmení: <u>Novotný</u> <i>arch. 5747</i>	Číslo foto: <u>1407</u> <i>40</i>
Jméno křestní: <u>Václav</u>	Fotogr. dne: <u>14.7.1950</u>
Narozen: <u>30.11.1906</u> Město, okr.: <u>Mělník</u>	Zvláštní znamení:
Bydliště: <u>Praha IV., Na Parkáně 814</u>	KV-STB Praha. <i>6748-51</i>

823-49-2731102

Příloha 1 - Václav Novotný v době zatčení